

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

2021 VODIČ ZA POBEDU NAD LAŽNIM VESTIMA

SLAM INICIJATIVA

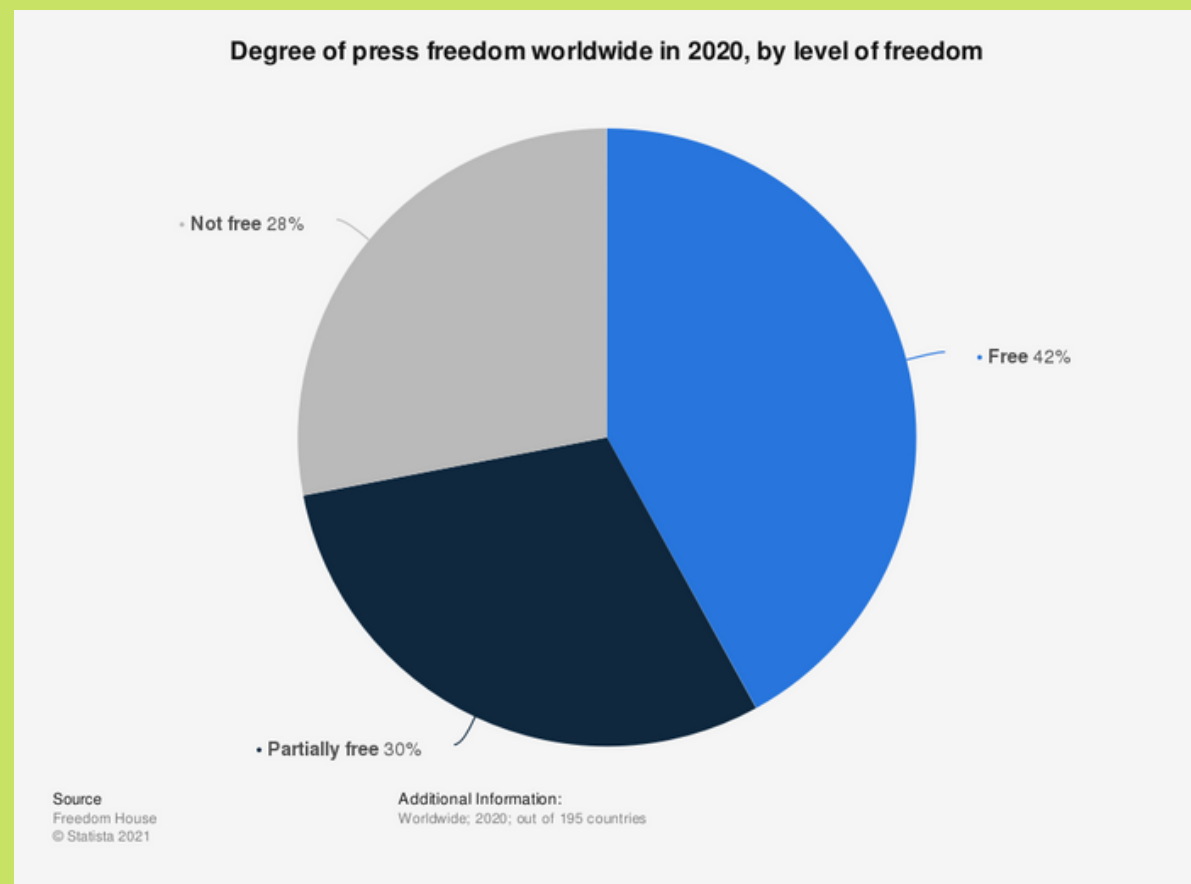

BRAVO
Sarajevo

Odricanje od odgovornosti

Podrška Evropske Komisije za izradu ove publikacije ne predstavlja odobravanje sadržaja, koji odražava stavove samog autora, i Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.

"U **2020**, sloboda štampe je bila prisutna u **42** procenata država širom sveta. Ovo međutim predstavlja samo **20** procenata globalne populacije. U **30** procenata država sloboda štampe je bila delimična, dok u **28** procenata država sloboda štampe nije uopšte postojala."

Sadržaj

Poruka za dobrodošlicu 4
Šta je SLAM? 5
Upoznajte tim! 6
Priručnik za prepoznavanje lažnih vesti 7–9
Tipovi pogrešnih informacija 10–12
Online resursi za proveru činjenica 13–15
Kako dekodirati lažne vesti? 16–17
Glavne teme vezane za lažne vesti u 2021 18
Položaj žena migrantkinja 19–23
Imidž migranata u medijima u Bosni i Hercegovini 24–25
Donald Trump -lažne vesti, ima li bilo kakve istine? 26–28
Indeks slobode štampe - analiziranje podataka 29–31
Romi u očima medija tokom migrantske krize 32–35
“Vesti kojima ne verujte” - Perspektiva javnosti o lažnim vestima 36–42
Svetski dan slobode štampe 43–45

George Orwell - vidovnjak ili samo običan pisac sa živopisnom maštom/ George Orwell'ova 1984 kao bezvremenski scenario 46–52
Lažne vesti - definicije i karakterizacija 53–58
Indeks slobode medija za 2021! 59–63
Pričanje priča i provera činjenica 64–66
Pogled na Tursku 67–69
E vërtetë apo e gabuar? / Tačno ili netačno 70–73
Lažno ali ne bez razloga: Vesti u Italiji 74–76
Pandemija lažnih vesti u Srbiji 77–79
Uvid u crnogorske “organizovane lažne vesti kampanja za dezinformacije” 80–84
Istina sa mnogo lica - Lažne vesti u Bosni i Hercegovini 85–88
Borba protiv lažnih vesti u Bugarskoj 89–91
Sledeći koraci 92
Hvala vam! 93
Zahvalnica 94

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

DOBRODOŠLI

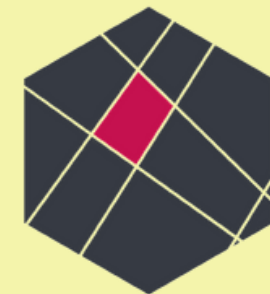
SLAM priručnik za otkrivanje lažnih vesti je jedan od nekoliko alata koji su razvijeni kroz dvogodišnji trud svih koji su uključeni u implementaciju ovog projekta. Sadržaj ovog priručnika kreće se od definicije lažnih vesti, značajnih primera istih do različitih osmišljenih strategija da smanje njihov uticaj. Put od hiljadu milja počinje prvim korakom, a ovaj priručnik predstavlja prvi korak na našem putovanju ka svetu bez manipulacije vestima.

Šta je **SLAM**?

Strukturalno učenje za podizanje svesti u medijima

Strukturalno učenje za podizanje svesti u medijima (SLAM) ima za cilj da unapredi svest i kritičko mišljenje mladi o ulozi masovnih medija kao izazova i preduslova za inkluzivnija društva prema migrantima i izbeglicama.

STRUCTURED **L**EARNING
FOR **A**WARENESS IN **M**EDIA

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekat uključuje 7 partnerskih organizacija iz Evropske Unije i država van Evropske Unije: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Italija, Crna Gora, Srbija i Turska.

U
P
O
Z
N
A
J
T
E

T
I
M

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

#SLAM

Priručnik za otkrivanje lažnih vesti

Da li ste znali?
MIT studija je otkrila da se **70%** lažnih priča češće retvituje na Twitteru u poređenju sa tačnim informacijama.

44% ljudi priznaje da su barem jednom bili prevareni lažnim vestima. (IPSOS Global Survey 2019)

Sa preko **1.8** milijardi aktivnih korisnika u **2016**, Facebook je činio **20%** ukupnog saobraćaja na pouzdanim web sajtovima i do **50%** saobraćaja na sajtovima sa lažnim vestima.

#SLAM

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Činjenice (1. deo)

- *Pojava lažnih vesti postala je glavni problem sa online izvorima vesti. Na konceptualnom nivou može se napraviti razlika između tri vrste lažnih vesti: ozbiljne izmišljotine, prevare i satira. Ozbiljne izmišljotine su obično vesti napisane na osnovu lažnih informacija, uključujući i tračeve o slavnim ličnostima. Prevare se odnose na lažne informacije koje se pružaju putem društvenih mreža, koje često prenose tradicionalni mediji. Što se tiče satire, ona se odnosi na korišćenje humora u vestima kako bi se imitirale prave vesti, ali kroz ironiju i apsurd.*
- *Istraživanje je pokazalo da je poverenje ljudi u sopstvene sposobnosti da nađu informacije na Internetu, iste načinilo previše sigurnim da su te informacije tačne. U drugom slučaju, pokazalo se da su dogmatizam i religijski fundamentalizam, koji su naveli ljude da veruju u određene lažne vesti, bili povezani sa nedostatkom kritičkog i upitnog načina razmišljanja.*
- *Važno je napomenuti da nisu sve vesti i informacije, koje objavljuju nezvanični izvori, nužno lažne. Međutim, dobro poznati sajtovi za raskrinkavanje su mnoge nezvačne izvore prijavili kao nepouzidane.*
- *Takođe, postoje i određeni psihološki fenomeni koji ometaju našu sposobnost da dekodiramo lažne vesti. Neke od njih ćemo pomenuti u nastavku.*
- *Ljudi su obično skloni da donose zaključke o istinitosti stvari koje čuju na osnovu toga koliko im te stvari zvuče poznato. To znači da što se pojedincu nešto čini poznatijim, to je skloniji da u to poveruje bez provere legitimnosti izvora iz kojeg su informacije potekle.*

Činjenice (2. deo)

- *Neki pojedinci će zaključiti da je nešto tačno samo zato što ne odgovara njihovim očekivanjima o tome Koliko maštovit pružalac informacija može da izmišljajući vest.*
- *Normalna je pojava da se pitamo koja je motivacija za širenje lažnih vesti. Razlozi za takvu praksu mogu biti različiti, ali je najčešći razlog to što se lažne vesti lako oglašavaju. Vrsta reklame koja se odnosi na širenje lažnih vesti obično se naziva “mamac za klikove”, a primeri za to su brojni. Jedan od primera je “Sedamnaest poznatih ličnosti koje su imale pogrešnu plastičnu operaciju...Nećete verovati broju 11” Ovakvi naslovi su striktno fokusirani na reklamu i nemaju stvarnu vrednost kao stvarne vesti.*
- *Još jedna stvar koja doprinosi uverljivosti je heuristika dostupnosti. Poseban status se daje informacijama koje se lako pamte. (Tversky i Kahneman 1974).*
- *Proces donošenja zaključaka na osnovu informacija, na način koji je sličan ličnom skupu ubeđenja Ljudi će verovatno verovati činjenicama ako je njihovo system verovanja ojačan navedenim činjenicama. Psihološki gledano, ovo je heuristika kojom slaganje članaka sa sopstvenim ličnim mišljenjem jača veru u njegovu istinitost, dok neslaganje izaziva sumnju u to koliko je članak istinit.*
- *Postati svestan taktika onih koji šire lažne vesti ključno je za njihovo prepoznavanje, posebno zbog činjenice da su lažne vesti stvorene da budu komplementarne verovanjima ljudi i da se osećaju kao da su istinite.*

Tipovi Dezinformacija

1) *Lažna povezanost*

Ova posebna vrsta lažnih vesti je obično slučajna i dešava se zbog pogrešnog postavljanja vizuelnih pomagala i naslova koji inače nisu povezani sa sadržajem članka. Međutim, ponekad se namerno koriste kako bi privukli čitalačku publiku.

2) Satira/Parodija

Sadržaj koji je namerno kreiran da ismeje probleme na koje se odnosi. Međutim, satira mora biti napisana na način koji garantuje očigledno prepoznavanje njegove prirode kako bi se izbeglo da se objavljuje kao prava vest.

3) Obmanjujući sadržaj

Vrsta sadržaja koji uokviren tako da se odnosi na pojedinca ili detalje koji nemaju veze sa stvarnim sadržajem priče. To se obično dešava zbog nedostatka novinarskih sposobnosti ili uticaja politike, ili jednostavno zbog etiketiranja mišljenja kao vesti.

4) Lažni sadržaj

Sadržaj koji je validan i istinit, ali zbog falsifikovanja konteksta gubi svoj kredibilitet. Obično se dešava kada su citati pogrešno pripisani ili se datumi pogrešno koriste. Ova vrsta sadržaja se povremeno pojavljuje na sajtovima koji ne proveravaju opširno činjenice, a jasno imaju za cilj da utiču na javno mnjenje.

5) Lažno predstavljanje

Lažno predstavljanje pouzdanih izvora kako bi se privukla čitalačka publika ili narušila pouzdanost izvora koji se lažno predstavlja. Ovo je najčešće korišćena taktika u propagandi i od strane onih čiji je glavni cilj ostvarivanje profita bez brige o pouzdanim informacijama.

6) Manipulativni sadržaj

Sadržaj koji je kreiran manipulisanjem stvarnih informacija, bilo digitalnom manipulacijom multimedijom ili jednostavno lažnim navođenjem izvora. Obično se lako prepoznaje, ali se ponekad ne tretira dovoljno brzo, što uzrokuje njegovo širenje.

7) Fabrikovani sadržaj

Ova vrsta sadržaja nema nikakvu validnost i postoji samo da bi širila obmanu. Obično se kreira stvaranjem lažnih video snimaka koji prate izmišljene tekstove koji se predstavljaju kao činjenični i vredni.

"Jedan faktor koji može u velikoj meri uticati na poverenje u vesti je način plasiranja vesti. Na globalnom nivou društvene mreže se vide kao manje pouzdan izvor vesti, a u EU se radio i televizija smatraju pouzdanim. U trenutnoj klimi lažnih vesti i polarizovanih političkih dešavanja, mladim ljudima širom sveta je teško da se oslanjaju na masovne medije, mada se takav stav vidi i kod starijih generacija ."

Izvor: Statista, 2021

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

FULLFACT

Registrovana dobrovoljna i nezavisna neprofitna kompanija u UK, koristi ovaj sajt da bude nepristrasna u izvešavanju. Nudi The Full Fact Toolkit kao alat za obuku da pomogne pojedincima i školama oko provere činjenica.

Koji su najbolji onlajn izvori za proveru činjenica?

SNOPE

Ovo je zapravo jedan od nastarijih sajtova za proveru činjenica. Sajt je osvojio 2 Webby nagrade i dozvoljava pretragu po ključnoj reči ili URL-u, filtere za skeniranje prema tipovima medija, a takođe uključuje "nasumični" odeljak koji prikazuje proizvoljne postove o glasinama.

FACTCHECK

Pored aktuelnih komentara, kako bi se korisnik uputio na tematske oblasti uključujući nauku, politiku i internet glassine, specijalizovane sekcije se pojavljuju na desnoj strani ekrana.

FACT CHECKING WEBSITE

HOAX-SLYER

Kombinuje obrazovne vodiče i informacije o prevarama, zlonamernom softveru i prevarama, funkciju pretrage, kao i kategorije koje se mogu pregledati na novopokrenutom sajtu.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

1) FactCheck

<http://www.factcheck.org/>

Pored aktuelnih komentara, kako bi se korisnik uputio na tematske oblasti uključujući nauku, politiku i internet glassine, specijalizovane sekcije se pojavljuju na desnoj strani ekrana.

Full Fact

<https://fullfact.org/about/>

Registrovana dobrovoljna i nezavisna neprofitna kompanija u UK, koristi ovaj sajt da bude nepristrasna u izvešavanju. Nudi The Full Fact Toolkit kao alat za obuku da pomogne pojedincima i školama oko provere činjenica.

2) Hoax-Slayer

<http://hoax-slayer.net/>

Kombinuje obrazovne vodiče i informacije o prevarama, zlonamernom softveru i prevarama, funkciju pretrage, kao i kategorije koje se mogu pregledati na novopokrenutom sajtu.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

3) Fact Checker: The Truth Behind the Rhetoric. The Washington Post
[https://www.washingtonpost.com/news/fact-](https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/?utm_term¼.a243fd45d352)

[checker/?utm_term¼.a243fd45d352](https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/?utm_term¼.a243fd45d352)

Lažno predstavljanje pouzdanih izvora kako bi se privukla čitalačka publika ili narušila pouzdanost izvora koji se lažno predstavlja. Ovo je najčešće korišćena taktika u propagandi i od strane onih čiji je glavni cilj ostvarivanje profita bez brige o pouzdanim informacijama.

4) Politifact

<http://www.politifact.com/truth-o-meter/>

Politifact nudi tabele za proveru činjenica for its fact-checking o tvrdnjama medija, uključujući stručnjake, kolumniste i političke analitičare. Verovatno najpoznatiji po svom Truth-o-Meter i Trump-o-Meter, ovaj sajt nudi pretraživanje i pregledavanje prema člancima, ljudima, radiju, blogerima, novinama i još mnogo toga.

6) Snopes

<http://www.snopes.com/>

Ovo je zapravo jedan od nastarijih sajtova za proveru činjenica. Sajt je osvojio 2 Webby nagrade i dozvoljava pretragu po ključnoj reči ili URL-u, filtere za skeniranje prema tipovima medija, a takođe uključuje “nasumični” odeljak koji prikazuje proizvoljne postove o glasinama.

The Washington Post

POLITIFACT

15

Snopes

Kako dekodirati lažne vesti ?

1) Razviti kritički um

Pokušajte da sagledate priču iz razčitih uglova i postavite sebi sledeća pitanja: “Zašto je ova priča napisana? Možda pokušava da me natera da kliknem na drugu web stranicu? Da li me želi ubediti u određeno mišljenje? Da li sam pristrasan prema tome zbog svojih ličnih ubeđenja?”

2) Proveriti URL

Pazite na neobične nazive domena najvišeg nivoa, kao što su “.com.co” koji su dizajnirani da izgledaju legitimno, ali su često lažne verzije izvora. Ukoliko uočite reč kao što je “blogger” ili “.wordpress” u domenu, to obično znači da je to lični blog, a ne izvor vesti.

3) Proveriti izvor i dokaze

Pregledajte sajt da bi ste se uverili da je legitiman. Možete proveriti njegovu misiju i kontakt informaciju da biste razumeli da li je reč o vestima, satiri ili mišljenju . Pročitajte prethodne naslove koji su mamac za klikove, obratite pažnju na to ko se citira, i proverite informacije na drugim web sajtovima.

5) Uočiti fotografije

4) Posmatrati tekst

Da li tekst ima pravopisnih grešaka ili dramatične interpunkcije? Ovo može biti trag u uočavanju jednostavnog fabrikovanom sadržaja, jer većina uglednih izvora ima visoke lektorske i gramatičke standarde.

Imajte na umu da se fotografije mogu lako fotošopirati i manipulirati. Na primer, čudne senke na slici ili nazubljene ivice oko figure su neke stvari na koje treba obratiti pažnju, ali budite oprezni i kada one izgledaju besprekorno.

6) Istražiti sa ekspertima

Ako vam se priča čini sumnjivom ili se čini da nije pravilno citirana, možete razmisliti o tome da pitate stručnjaka u toj oblasti ili konsultujete sajt za proveru činjenica.

Glavne teme lažnih vesti u 2021

*NASTAVITE SA ČITANJEM DA VIDITE ŠTA JE
SLAM TIM ISTRAŽIO DO SADA!*

STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

FAKE NEWS

Pozicija žena migranata

**Author: Natalia Vuković
BRAVO BiH**

Pre nekoliko dana smo obeležili Međunarodni dan žena. Samo jedan dan u godini kada se setimo borbe za ženska prava, duge i neprekidne borbe žena širom sveta za ravnopravan položaj u porodici, društvu, na poslu, u obrazovnim institucijama, na ulici. Ovaj dan je veoma značajan za ostvarivanje osnovnih ljudskih prava, posebno prava na rad i dostojanstvene uslove rada, ostvarivanje izbornih prava i eliminisanje svih oblika diskriminacije žena.

Svi moćnici, državni službenici, predsednici, filantropi su ispunili svoju dužnost i poslali snažne poruke podrške ženama, ukazujući na njihovu ulogu u društvu. Da budemo jake, hrabre, da se borimo za svoja prava. Da treba da se obrazujemo, da budemo elokventne, ambiciozne itd. Kako to lepo zvuči. Demokratski. Ali da li je zaista tako?

Šta je sa onim ženama koje se bore za minimalna egzistencijalna prava, kao što su pravo na stanovanje, hranu, odeću, obuču, pravo na zdravstvenu zaštitu? Da ne spominjemo prava kao što su zabrana mučenja, zabrana ropstva, zabrana diskriminacije.

Možda je realnije pitanje da li imaju pravo na borbu i koji su im mehanizmi borbe dostupni, s obzirom na pregršt zakona, propisa i konvevncija koji su samo mrtvo slovo na papiru?

Ko su oni? Koja su njihova prava? Koje su njihove potrebe za životom dostojnim čoveka i zašto su na margini? Možemo reći da je 2020. godina bila veoma teška i nemilosrdna za ceo svet, a migrantima u Bosni i Hercegovini i drugim zemljama donela je više problema - od širenja lažnih vesti na društvenim mrežama, uznemiravanja medija, nasilja na granicama, zastrašivanja i progona, socijalne isključenosti do marginalizacije najugroženijih kategorija.

Posebno ranjive grupe u migrantskoj populaciji su žene, koje su često zlostavljane od dilera i krijumčara. Zbog nesigurnosti, nepovoljne situacije u zemlji i siromaštva, hiljade njih je napustilo svoje domove u potrazi za azilom. Izloženi raznim problemima poput brige za nastavak puta, pritiska da sačuvaju svoju porodicu, pa i nasilja, sve češće doživljavaju pad raspoloženja, letargiju, stress, što doprinosi pojačanim simptomima depresije i traumama. Samo neki od rizika sa kojima se suočavaju na svom putu ka boljem životu i bezbednosti su opasnost od trgovine ljudima, seksualnog uznemiravanja, eksploatacije, nasilja, uznemiravanja na putovanju, čemu u mnogome olakšava pravna nevidljivost - nedostatak ličnih dokumenta i nemogućnost ostvarivanja prava, jezička barijera i nepoznavanje kulture zemalja kroz koje prolaze.

Žene i devojke se suočavaju sa dodatnom ranivošću kada su raseljene zbog sukoba. Neadekvatan i nefunkcionalan sistem zaštite omogućava počiniocima nekažnjena zlostavljanja.

Nedostatak skloništa, prenatrpanost u kampovima sa izuzetno teškom životnim uslovima, slabo osvetljeni javni toaleti koji se ne mogu zaključati, zajedničke prostorije bez privatne sfere povećavaju rizik od rodno zasnovanog nasilja, uključujući i seksualno nasilje. Tamo gde su ljudi prinuđeni da žive zajedno na malom prostoru, bez zaposlenja i frustrirani, raste nasilje koje se često manifestuje ka slabijima. I često se čuti iz straha od stigmatizacije i kazne od strane sopstvene porodice, stida, bespomoćnosti i moralne osude u spostvenom okruženju.

Čak i kada dođe do zlostavljanja, mnogim ženama i devojkaama migrantkinjama nedostaju resursi, sistemi podrške i znanje da traže pomoć, kao i jezičke barijere koje dodatno olakšavaju napade. Iza napada može da stoji nasilni partner, cimer, švercer i volonter koji ih nameće i zlostavlja. Žene migrantkinje se takođe suočavaju sa dvostrukom diskriminacijom - kao žene i kao migranti. Rasizam i ksenofobija javljaju se kao direktne posledice velikih migracija. Ksenofobija ka nesunarodnicima, posebno prema migrantima, izbeglicama i tražiocima azila, jedan je od glavnih izvora modernog rasizma. A antimigrantsko raspoloženje je u stalnom porastu u mnogim zemljama.

Negativni stavovi o migrantima i izbeglicama su postali praksa u medijima, stvarajući o njima predrasude i stereotipe koji dovode do socijalne isključenosti.

Priistrasnim izveštavanjem i senzacionalističkim naslovima koji uglavnom nemaju veze sa stvarnim stanjem na terenu, BH javnost je zatrovana mnoštvom lažnih vesti i dezinformacijama o izbeglicama i migrantima. Ali to naravno nije iznenađujuće jer smo mi narod u kome mediji grade mišljenje i stav javnog mnjenja. Naslovi poput "Izbeglice i migrant su isključivo muškarci" dodatno pogoršavaju njihovu situaciju ostavljajući ih nevidljivima i doprinoseći njihovoj daljoj marginalizaciji. Tačno je da su većina izbeglica i migranata muškarci, ali broj žena i dece nije nimalo zanemarljiv.

Izveštaji o silovanju i seksualnom zlostavljanju u izbegličkom smeštaju, kao i tokom putovanja, gotovo da nisu postojali u javnosti. Ipak, mračna cifra je velika, iako nema zvaničnih izveštaja. Mnogi slučajevi nisu nikada zabeleženi, niti će iko odgovarati. Prema informacijama na području Sarajeva potvrđene su informacije o pokušajima silovanja i silovanju žena migrantkinjama. Žrtve su izjavile da su tokom putovanja iz Turske u BiH bile izložene zlostavljanju migranata, ali i osoblja kampova u kojima su boravile. Ali, nisu spremne da o tome javno govore zbog sekundarne viktimizacije, ličnih uverenja i delimično zbog nepoverenja u sistem zaštite. Mora se uzeti u obzir da se radi o ženama koje su živele u patrijarhalnim sredinama i koje su manje obrazovane, jer nisu imale priliku da se školuju.

Postoje slučajevi i da se deca upuštaju u seksualne odnose radi preživljavanja, kako bi platili švercerima da nastave put, jer su ostali bez novca ili su opljačkana.

Nedovoljan medijski prostor, nedostatak informacija o društvenom položaju žena migrantkinja, pa čak i nedovoljna institucionalna posvećenost ovom problemu dovode do toga da žene doživljavaju diskriminaciju ne samo na osnovu migrantskog statusa, već i na osnovu pola. Tome u prilog govori i činjenica da mediji u Bosni i Hercegovini vrlo retko objavljuju podatke o broju žena migrantkinja, a gotovo nikad o njihovim potrebama, što dodatno ugrožava njihov društveni položaj. Ništa bolja situacija nije ni kada su u pitanju zemlje regiona poput Hrvatske i Srbije. Prvi dostupni online izveštaji UN-a o broju žena migrantkinja u Bosni i Hercegovini pojaviće se tek 2019. godine, a posebna pažnja na broj žena, njihove potrebe, te programe i pomoć ženama dolazi u fokus od februara 2020. godine. U martu 2020., prema mesečnom izveštaju UN o migrantskoj krizi u BiH, utvrđeno je da je broj novih migranata iznosio 4.795, od čega 451 žena i devojčica, što predstavlja 18% od ukupnog broja migranata.

Žene migrantkinje se suočavaju i sa diskriminacijom u ekonomskom sektoru, na nacionalnoj, rasnoj i polnoj osnovi, u pogledu plata, prekovremenog rada, mogućnosti napredovanja u radu, pristupa zdravstvenom i obrazovnom sistemu, a vrlo često su izložene verbalnim, fizičkim i seksualnim uznemiravanjem, zlostavljanjem na radnom mestu.

Kao još jedan u nizu problema sa kojima se žene migrantkinje i dalje suočavaju, postoje zdravstveni rizici kako u tranzitu, tako i na destinacijama koje su dodatno pogođene klimatskim promenama i nesigurnim uslovima putovanja. Značajan broj žena migrantkinja je trudan ili zatrudni i može izgubiti pristup zaštiti seksualnog i reproduktivnog zdravlja tokom putovanja ili u haosu raseljenja, što može imati ozbiljne posledice po njihovo zdravlje. Smatra se jednim od vodećih uzroka smrti, bolesti i invaliditeta među raseljenim ženama i devojkama u reproduktivnom dobu.

Ono što je alarmantno u poslednje vreme jeste da veliki procenat izbeglica pati od posttraumatskog stresnog poremećaja i depresije. Studija Nemačke Savezne komore psihoterapeuta pokazuje da je 70% izbeglica bilo svedok nasilja. Više od polovine njih osetilo je to nasilje na sopstvenoj koži, a 43% izbeglica je preživelo torturu, među kojima i veliki broj žena.

Pristup psihosocijalnoj pomoći postaje jedna od važnih karika u lakšem socijalnom uključivanju u društvo, adaptaciji na novu sredinu i ublažavanju posledica migracionog procesa. Ova dostupnost u BiH nije na zavidnom nivou jer je obezbeđena samo u nekim kampovima zbog ograničenih ljudskih resursa i jezičke barijere, nedostatka prevodilaca.

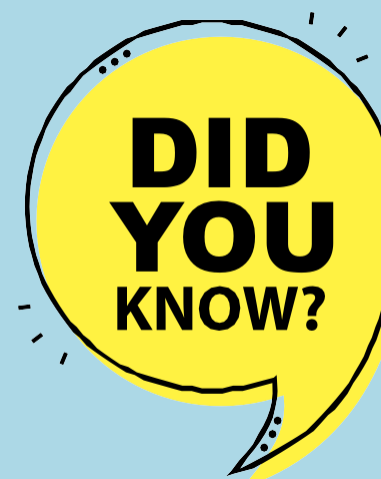
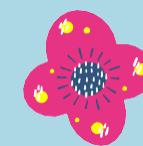
Iako svi ovi problemi sežu daleko i imaju svoje korene u prošlosti, jer su žene u procesu migracija kroz istoriju bile diskriminisane na način da su bile nevidljive i nepriznate kao učesnice migracija, iako su činile polovinu ukupnog broja migranta. Do nedavno nisu bile priznate, niti zaštićene konvencijama, uključujući i Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu u BiH. U konvencijama UN-a i zakonima BiH pominje se pojam „migranti i njihove porodice“ gde se muškarci uopšteno smatraju migrantima i njihovim ženama i decom, iz čega se može zaključiti da su žene u teoriji imale samo pasivnu poziciju u procesu migracija. Konvencija Ujedinjenih nacija o statusu izbeglica takođe daje prednost muškarcima kao izbeglicama kada definiše pojam „izbeglica“. S obzirom da ovaj pojam nije rodno senzitivan, može se zaključiti da prilikom izrade ove konvencije nije prepoznata potreba za zaštitom žena izbeglica. Tome u prilog govori i činjenica da u delu Zakona o izbeglicama koji se odnosi na nediskriminaciju nije navedeno da je diskriminacija na osnovu pola zabranjena.

Iz svega navedenog možemo zaključiti da su žene kroz istoriju bile i de iure i de facto bile diskriminisane kao učesnice migracija, što se negativno odrazilo na njihov položaj u društvu, pravnu zaštitu, pristup tržištu rada, obrazovanje i zdravstveni sistem. Iako žene trenutno čine skoro polovinu svetske migrantske populacije, kao i polovinu svetske populacije, ova praksa se nastavlja i danas. Broj žena koje su pogođene nasiljem je ogroman i svakim danom raste. Prema izveštaju SZO, 1 od 3 žene u svetu doživljava nasilje i diskriminaciju. Ovo nije feministička borba, borba žena za svoja prava. Ovo je borba svih nas jer svako ljudsko biće na planeti zaslužuje i ima pravo na dostojanstveni život. To je naša moralna obaveza. Potrebni smo im, naša podrška i saosećanje. Jer sutra bi to mogao biti ti!

Ono što je paradoks je da su sva tri konstitutivna naroda tokom proteklog rata doživljavala privremeno ili trajno raseljavanje iz svog mesta u druge delove BiH ili u inostranstvo, pa bi se opravdano očekivalo da stanovništvo BiH pokazuje saosećanje i empatiju prema nevolji migranata. Iskustvo na sopstvenoj koži trebalo bi da omogući lakšu identifikaciju. Ali realnost je drugačija, jer je na žalost BiH više od 20 godina posle rata još uvek posleratno društvo. Kako da prihvatimo druge kad ne možemo da prihvatimo sebe?

Migrantska kriza je uzdrmala Evropu i njene vrednosti do srži. Evropska Unija je otkrila sve svoje slabosti kada je došlo do naglog priliva migranata. Ideja evropske humanosti, solidarnosti i otvorenosti dovedene su u pitanje. Da li je EU ostala zaglavljena između ljudske bezbednosti i državne bezbednosti?

"78 miliona međunarodnih migranta je u Evropi, više od jedne trećine od ukupnog broja"

Izvor: IOM, 2021

Imidž migranata u medijima u Bosni i Hercegovini

Author: Dragan Zelenović
BRAVO BiH

Zbog višegodišnjih sukoba i ratova na Bliskom istoku, veliki broj stanovnika iz zemalja iz tog područja pokušava da nađe svoje utočište na evropskom tlu. Od 2018. Bosna i Hercegovina se suočava sa velikim prilivom migranata, koji u našu zemlju često ulaze ilegalno. Od tada su se lokalni mediji aktivnije uključili u izveštavanje o ovoj populaciji.

Od početka migrantske krize u Bosni i Hercegovini, mediji u većini slučajeva za ove ljude koriste termin migranti. Uz raširenu ksenofobiju u našem društvu, čini se da mediji ne doprinose smirivanju situacije, kada je migrantska kriza u pitanju, a novinski članci se pišu sa namerom da privuku što veći broj čitalaca, bez provere informacija o određenim događajima. Mediji sa više empatije prema ovoj grupi ljudi prave razliku između različitih grupa i koriste imena poput ljudi u pokretu i izbeglica, iako je njihov broj veoma mali.

Prema međunarodnim zakonima i zakonima u BiH, izbeglica je svaki stranac koji je pobjegao iz zemlje porekla zbog rata ili straha od progona, dok je migrant svako lice koje je napustilo zemlju porekla, najčešće iz ekonomskih razloga. Analiza najčitanijih medija u Bosni i Hercegovini pokazuje da je vrlo mali broj njih pisao o ovoj razlici, pokušavajući javnosti objasniti razliku između ova dva pojma.

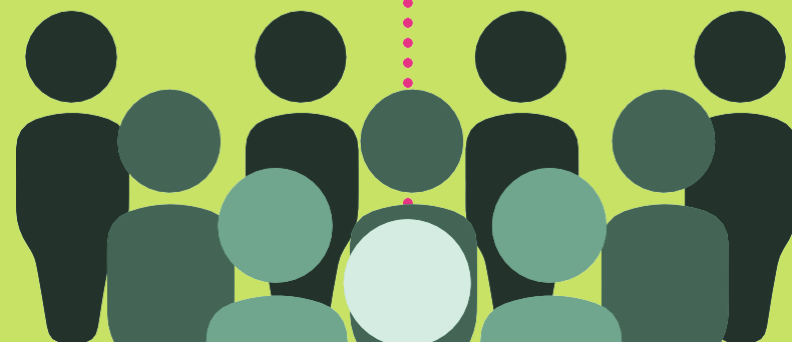
Neki od njih su N1, Anadolu Agency - bosanski servis, VOA na bosanskom jeziku i BUKA. Dalje, čini se da je u Bosni i Hercegovini najmanje spominjana grupa u medijima tražioci azila, ljudi koji su u našoj zemlji zatražili azil, pri čemu mogu dobiti jedan od dva oblika međunarodne zaštite (izbeglički status ili subsidijarnu zaštitu).

Sve ove grupe u bosanskohercegovačkim medijima uglavnom se nazivaju migrantima, a natpisi o njima obično su puno negativnih vesti. Neki od njih imaju naslove: „Migranti koji su počinili oružanu pljačku u Zenici uhvaćeni u Donjem Vakufu“, „Detalji stravičnog zločina kod Tešnja: Migrant uboden nožem u glavu“, „Migrant optužen za silovanje i zaražen HIV-om pobjegao“ i sl. Po broju vesti koje negativno govore o ovoj populaciji prednjači sajt antimigrant.ba, koji u svojim tekstovima vrlo često koristi pežorative poput braća po veri, ljubitelji ljudi u pokretu, braća ISIS-a, „jadni mudžahiri“, što čini da čitaoci više preziru migrante.

Većina izvora koje koriste bosanskohercegovački mediji koriste u izveštavanju o migrantima su nepouzdati i često se zasnivaju na komentarima očevidaca, kada je reč o činjenju zločina, ne čekajući zvaničan izveštaj nadležnih.

Mediji koji su bolje opremljeni i imaju veću strukturu i pokrivenost često su izvori manjih medija regionalnog karaktera, iako ni jedan ni drugi ne obraćaju ozbiljnu pažnju na proveru činjenica. Najpoznatiji slučaj širenja lažnih vesti vezan je za ubistvo mladića sa Ilidže, gde je za taj zločin optužen migrant marokanskog porekla. Ubrzo se posle toga medijskim portalima proširila vest o događaju sa istaknutim likom prvooptuženog. Nekoliko dana kasnije policija je uhapsila osobu koja je odgovarala opisu, iako se ubrzo ispostavilo da nije reč o ubici, već o Marokancu sličnog izgleda. Međutim, to nije sprečilo bosanskohercegovačke medije da o ovom poslednjem izveštavaju kao o ubici, ne čekajući potvrdu identiteta od strane nadležnih organa.

Na kraju treba naglasiti da većina medija piše i postupa po direktivama svojih vladajućih struktura, koje su često različite političke partije. U zavisnosti od njihovog odnosa prema migrantskom pitanju, usmerava se i ton medijskog izveštavanja (na pr. RTRS, Bljesak.info, STAV Magazin i sl.)

Donald Tramp - Lažna vest, da li je nešto istinito?

Author: Imran Polovina
BRAVO BiH

Najopasnija laž: Korona virus je pod kontrolom

Ovo je više ličilo na porodicu laži, nego na jednu laž. Ali svaka od njih - laž da je virus jednak gripu; laž da je situacija „potpuno pod kontrolom“; laž da virus „nestaje“ - sugerisala je Amerikancima da ne moraju da menjaju mnogo svoje uobičajeno ponašanje. Godinu dana nakon krize, više od 386000 Amerikanaca je umrlo od virusa. Ne može se precizno reći kako bi se kriza odvijala drugačije da je Tramp bio iskreniji. Ali razumno je pretpostaviti da je njegovo nepoštenje dovelo do značajnog broja umrlih.

Poslovi u proizvodnji

Tramp je lažno tvrdio da je „otvoreno blizu 600.000 radnih mesta u proizvodnji“. Ovo bi bilo preterivanje čak i kada biste zaustavili sat u februaru. (U tom trenutku pre martovske krize izazvane pandemijom, otvoreno je 483,000 radnih mesta). Ali se ispostavilo da je ova tvrdnja lažna. Od septembra oko 164,000 radnih mesta je izgubljeno od kako je Tramp preuzeo dužnost.

FALSE

Još jedna Trampova lažna tvrdnja je povezana sa Barakom Obamom i „njegovom izjavom“ da nikada neće kreirati poslove u proizvodnji“. To nije ono što je Obama rekao. Na događaju u gradskoj većnici, Obama je rekao da su neki proizvodni poslovi zauvek otišli iz Sjedinjenih američkih država, ali se i pohvalio koliko se novih otvara.

NATO

Sledeća kategorija Trampovih lažnih tvrdnji vezana je za NATO.

Tvrdio je da je odgovoran za obezbeđivanje dodatnih „130 milijardi dolara godišnje“ za troškove vojske drugih država. U stvari, NATO kaže da je povećanje od 130 milijardi dolara ukupna suma od 2016. godine do kraja 2020. godine, a ne 130 milijardi godišnje. (NATO zaista pripisuje Trampu zasluge za povećanje, ali vredi napomenuti da je potrošnja rasla od 2015. godine, pre njegovog stupanja na dužnost). Tramp je rekao da pre njega članice NATO-a „nisu plaćale svoje račune“ i da su „delinkventne“. NATO ne funkcioniše tako. Dok alijansa ima za cilj da svaka članica potroši 2% BDP-a na odbranu, neuspeh u nedostizanju ovog cilja ne stvara račune ili dugove.

Izbor veterana

Tramp je ponovo još jednu omiljenu laž sa predizbornih skupova, izjavljujući da su upravo oni doneli zakon o izboru veterana. Zapravo je Obama potpisao nacrt zakona o izboru 2014. godine; to je bila inicijativa dvojice senatora koje je Tramp najviše kritikovao, Bernija Sandersa i pokojnog Džona Mekejna. Ono što je Tramp potpisao 2018. godine dokument koji je proširio i modifikovao program Izbora veterana.

Tramp je ovo izjavio više od 160 puta.

Najalarmantnija saga laži: Šarpigejt

2019. godine Tramp je tvitovao da je Alabama jedna od država sa većim rizikom od uragana Dorijan, nego što se to prvobitno predviđalo.

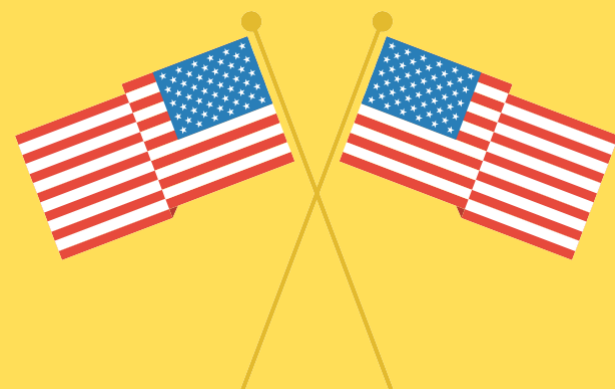
Nije sjajno, ali se može brzo popraviti jednostavnom korekcijom Bele Kuće. Međutim, Tramp je, toliko urođeno nespreman da prizna grešku, krenuo u sve farsičniju kampanju da dokaže da je njegov netačni tvit o Alabami zapravo bio tačan, pokazujući na kraju mapu uragana koja je grubo izmenja pomoću Sharpie-ja.

Ta situacija bi mogla biti smešna da zvaničnici Bele Kuće nisu krenuli u akciju iza kulisa i pokušali da izvrše pritisak savezne meteorologe da kažu da je on u pravu, a da oni nisu. Saga je dokazala da Tramp nije bio neki usamljeni lažov: iza njega je stajao čitav jedan moći aparat, spreman da se bori za njegove izmišljotine.

Najružnija laž: Ihan Omar podržava Al Kaidu

Na događaju u Beloj Kući 2019. godine, Tramp je grubo iskrivio citat Ihana Omara iz 2013. godine, kako bi pokušao da navede svoje pristalice da pomisle da je demokrata iz Minesote izrazio podršku terorističkoj grupi Al Kaida.

Tramp je nastavio sa dodatnim fanatičnim napadima na Omara u narednim mesecima. Ali teško je zamisliti podliju laž koju bi predsednik izgovorio o muslimanskom zvaničniku - koji je već dobijao pretnje smrću - od klevete zbog koje on zvuči da podržava terorizam.

- 1 Sam Baker, "Trump: Coronavirus is "under control"", AXIOS, <https://www.axios.com/trump-coronavirus-under-control-5f114a16-9952-428c-bc07-3cfa360b0977.html> (accessed 21 March 2021)
- 2 "Questions for President Obama: A Town Hall Special", PBS, <https://www.pbs.org/newshour/show/questions-for-president-obama-a-town-hall-special> (accessed 21 March 2021)
- 3 Glenn Kessler, "Trump's NATO parade of falsehoods and misstatements", Thee Washington Post, <https://www.washingtonpost.com/politics/2019/12/10/trumps-nato-parade-false-facts-misstatements/> (accessed 21 March 2021)
- 4 Cameron Brenchley, "President Obama Signs Bill to Give the VA the Resources It Needs", The WHITE HOUSE President Barack Obama, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2014/08/07/president-obama-signs-bill-give-va-resources-it-needs> (accessed 21 March 2021)
- 5 Christopher Flavelle and Lisa Friedman, "NOAA Officials Feared Firings After Trump's Hurricane Claims, Inspector General Says", The New York Times, <https://www.nytimes.com/2020/07/09/climate/trump-hurricane-dorian-noaa.html> (accessed 21 March 2021)
- 6 Daniel Dale and Sarah Westwood, "Fact check: Trump falsely accuses Ilhan Omar of praising al Qaeda", CNN politics, <https://edition.cnn.com/2019/07/15/politics/trump-falsely-accuses-omar-al-qaeda-fact-check/index.html> (accessed 21 March 2021)

Indeks slobode štampe - Analiza podataka

Author: Omer Muminović
BRAVO BiH

Biti novinar

Posao novinara je vrlo dinamičan, a u nekim slučajevima i opasan. Da biste bili novinar, morate imati odlične analitičke sposobnosti i razlikovati istinu od laži. U svakodnevnom radu novinari se suočavaju sa različitim dezinformacijama i govorom mržnje, koji mogu biti značajna prepreka u dostavljanju tačnih informacija javnosti. U današnjem društvu, sa porastom korišćenja Interneta i društvenih mreža, posao novinara nije nimalo lak. Iako bi neko mogao da kaže da su Internet i platforme društvenih mreža dale široku slobodu novinarima da izraze svoje mišljenje - to nije tačno u svim slučajevima. Novinari imaju više mogućnosti da plasiraju svoje informacije na različite platforme nego u danima „starih medija“. Ipak, u javnom prostoru kruži više kritika i lažnih vesti.

Danas se novinarima preti, a njihova sloboda govora je na udaru. U nekim delovima sveta medijsko okruženje je mnogo bolje u odnosu na druge. Na primer, prema Indeksu slobode štampe, sloboda štampe je najveća u skandinavskim zemljama, gde je na prvom mestu Norveška, a slede Finska i Danska. S druge strane, autoritarni režimi vlasti, poput onih u Saudijskoj Arabiji, Kini ili Severnoj Koreji, u velikoj meri utiču na slobodu štampe, stavljajući te zemlje na dno liste.

Zapadni Balkan i sloboda štampe

Analizirajući ovu temu, zanimljivo je posmatrati region Zapadnog Balkana. Takođe, pogledaćemo i Italiju, Bugarsku i Tursku radi detaljnije analize. Balkan, kao turbulentna regija u srcu Evrope, uvek je imao svoje uspone i padove. U poređenju sa Indeksom slobode medija u drugim zapadnoevropskim državama, region Balkana zaostaje. Najvišu poziciju slobode medija ima Bosna i Hercegovina na 58 poziciji, slede Kosovo* (70), Albanija (84), Severna Makedonija (92), Srbija (93) i Crna Gora (105). Ako u našu analizu uključimo Tursku, situacija će se samo pogoršati, jer je pozicija Turske (154) daleko gora od gore navedenih zemalja. Zanimljivo je da je Bugarska, zemlja članica EU veoma nisko postavljena i zauzima 111 poziciju. S druge strane Italija ima mnogo bolje rezultate i nalazi se na 41 poziciji.

Koji su razlozi za ovakvu situaciju?

Mnogo je razloga za slabu slobodu štampe na Zapadom Balkanu. Balkanske zemlje su u nekoj nedovršenoj tranziciji, kada jedan korak unapred može da znači dva koraka unazad. Međutim, mogu se pratiti neki uobičajeni obrasci. Prema Reporterima bez granica, u Bosni i na Kosovu* prisutna je podela po etničkim linijama i stalna nacionalistička retorika.

Nedostatak transparentnosti i užasni uslovi rada za novinare čine ih ranjivim i nezaštićenim od različitih političkih agendi koje kontrolišu medije. Srbija sa Albanijom je naišla na pad za 3 i 2 pozicije u odnosu na 2019. godinu, što nam šalje neku poruku. Značajna i uticajna državna kontrola izaziva mnoge zabrinutosti zbog čega Srbiju kritikuje EU. Novinari nisu dovoljno zaštićeni i često su napadani. Mogu se povući neke paralele sa situacijom u Albaniji.

U mnogim slučajevima vlada Albanije je pokušavala da kontroliše rad medija sa argumentom da pokušava da ublaži širenje lažnih vesti, što je bio njihov alibi da kreiraju zakone i propise protiv slobode štampe. U Severnoj Makedoniji su napravljeni neki pomaci, ali ukupna situacija nije dobra. Sajber i verbalni napadi na novinara ostaju veliki problem. Ali iako postoje ozbiljne prepreke za veće ocene slobode štampe na Balkanu, šta možemo reći za Bugarsku?

Analiza Reportera bez granica napominje da je bugarsko novinarsko okruženje suočeno sa ozbiljnim nedostacima, kao što su korupcija, politička oligarhija i potpuni nedostatak transparentnosti. Iako je članica EU, Bugarska će morati naporno da radi kako bi se takmičila sa drugim evropskim zemljama. Italija, takođe i članica EU, pokazuje mnogo bolji rezultat od Bugarske. Sloboda medija u Turskoj pokazuje da je Turska autoritarna država.

Sloboda štampe i lažne vesti

Nije teško uspostaviti vezu između niskog indeksa slobode štampe i brzog širenja lažnih vesti. U oblastima gde je sloboda štampe na udaru, širenje lažnih vesti je znatno prisutnije. Balkan je savršen primer takvog fenomena. Pandemija COVID-19 samo je pogoršala situaciju i omogućila takozvanim stručnjacima da budu glasniji i željniji u širenju svoje „istine“. Prema vodećim bosanskohercegovačkim sajtovima za proveru činjenica (Raskrinkavanje.ba) tokom prošle godine širenje lažnih vesti je eksplodiralo i dostiglo vrhunac u odnosu na prethodni period. Senzacionalni naslovi i članci sa ad-sense dodacima mogu da zarade mnogo novca ako ljudi često kliknu na njih, a tu su mudrost ljudi sa Balkana nedavno otkrili. Na primer, u Srbiji su zdravstveni radnici na početku pandemije pričali gluposti o pandemiji savetujući ljude da idu u kupovinu u Italiju. U Bosni i Hercegovini ljudi su dobijali savete da idu u planine i šume, na sveži vazduh jer to pomaže u borbi protiv virusa. To je bio samo početak. Kako prenosi Raskrinkavanje.ba, objave o veštačkom virusu napravljenom u nekim laboratorijama u Kini, odgovornost Bil Gejtsa za pandemiju i razne teorije zavere počeli su da izazivaju medijsku pažnju, jer su ljudi počeli verovati u to. BBC je naveo i da se Italija suočila sa porastom lažnih vesti, i da se takav problem pojavio i u Turskoj i u Bugarskoj.

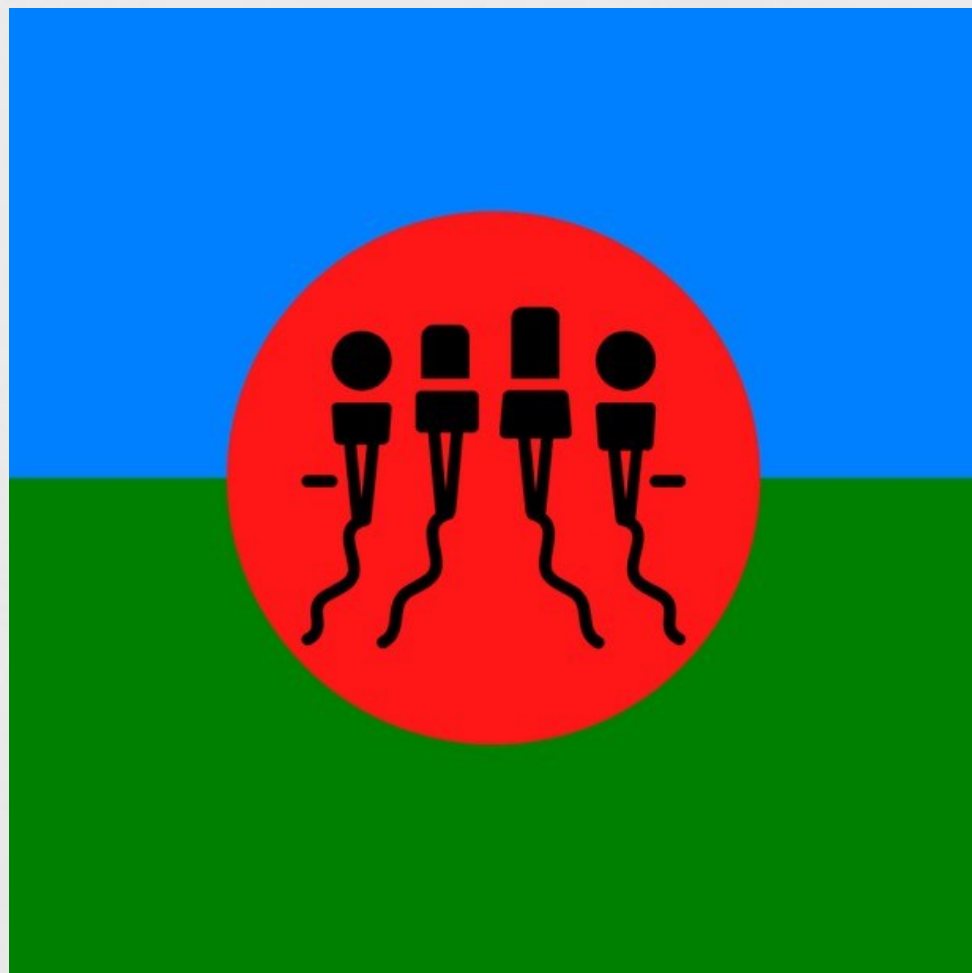
Globalna kriza može povećati širenje lažnih vesti i brzo podstaći dezinformacije. U globalno povezanom svetu građani treba da se obrazuju i da budu dobro informisani, jer posledice ponekad mogu biti štetne. Pogotovu ako vam neko savetuje da uzimate nepoznate tablete ili lekove, koje ne odobravaju zdravstveni radnici i regulatorna tela. Na žalost, pokazalo se da je to bio slučaj u pandemiji COVID-19.

Šta očekivati u budućnosti?

Budućnost novinarskog posla u nekim aspektima je veoma neizvesna. Društvo u celini mora biti proaktivno i pokazati spremnost da bude na strani novinara. Gil Filips, koji piše za Gardijan, predstavlja primere široko rasprostranjene brutalnosti prema novinarima od Meksika i Saudijske Arabije do Evrope. Balkanske zemlje treba da podstiču svoje demokratske procese, povećaju transparentnost, bore se protiv korupcije ako žele da se pridruže Evropskoj Uniji. Takav pristup je neophodan da bi novinari stekli više prava i sloboda i bolje uslove za rad. Govoreći o lažnim vestima, sajtovi za proveru činjenica počeli su da dobijaju veću vidljivost i da budu prvi korak koji neko može da učini da vidi da li su neke vesti istina ili laž. Stoga, svako treba da pokuša da pronađe sajt za proveru činjenica u svojoj zemlji i da bude pravilno informisan.

Romi u očima medija tokom migrantske krize

Autor: Ajla Aljović BRAVO BiH

Antiromski rasizam, anti-Ciganizam, antiromizam, romafofobija... - zašto nam komšije smetaju? Zašto imamo predrasude prema različitostima i različitostima? Zar se to ne smatra bogatstvom i lepotom?

Svedoci smo getoizacije romske populacije. Tome u velikoj meri doprinose mediji. Romi su instrumentalizovani u skladu sa dnevno-političkim željama vlasti. Prihvaćen je diskurs vlasti, posebno kada su u pitanju Romi i migranti. Romi koji traže azil često se smatraju „lažnim“ od strane političkih predstavnika i medija. U medijima se može čuti i da su Romi sami krivi za svoje siromaštvo i loše uslove života jer je to njihova tradicija.

Ako uporedimo pisanje medija i njihovo izveštavanje o Romima i migrantima, ovo bi se moglo sažeti na sledeći način. Od početka migrantske krize, mediji su imali različite kriterijume za Rome i migrante. Dok se migrantski kampovi posjećuju gotovo svakodnevno i članci o toj populaciji se pišu sa određenom dozom empatije i razumijevanja kako bi se ovo pitanje riješilo, izveštavanje o Romima je sasvim suprotno. Romi su medijima interesantni samo u izuzetnim prilikama, kada se obeležavaju neki međunarodni dani vezani za Rome, ali i tada postoje brojni stereotipi i predrasude. Gotovo uvek se pominje socijalna neprilagođenost Roma sredini u kojoj žive. Izvršna direktorka Romskog informativnog centra „Kali Sara“ Sanela Bešić smatra da je odnos medija prema Romima i njihovim zajednicama ogledalo stava političara, ali i odnosa čitavog društva i njegovih zakona.

I migranti i Romi se pojavljuju u lažnim vestima - kao odvojene grupe, ali i zajedno. Čest je slučaj da se Romi predstavljaju kao migranti i prose. Svedoci smo i da se migranti optužuju za krivična dela, ubistva i slične stvari, a zapravo ta dela čine Romi. Lažne vesti i govor mržnje prema migrantima prisutni su i na društvenim mrežama, a među njima prednjači Fejsbuk grupa „Pokret STOP naselja migranti“ koja je nastala 25. marta 2020. godine i broji preko 300.000 članova, navode novinari Voicea. Najdrastičniji primeri su pozivi na ubijanje i proterivanje migranata. Omalovažavanje i stereotipiziranje te populacije je drugo po učestalosti. Neki od naslova koji povezuju migrante sa kriminalnim radnjama su: „Otac mladića napadnut u Sarajevu: Migranti su mu polomili lobanju, operacija je trajala 3 i po sata.“, „Dečak je presretnut na železničkoj stanici, MIGRANT JESU». OSUMNJIČENI.“, „TRI SATA OPERACIJA U BOLNICI: Migranti brutalno pretukli maloljetnicu u Sarajevu.“ Mediji serviraju lažne vesti, govor mržnje i generalizacije, a institucije to ne sprečavaju, kao ni rasističke poruke koje se mogu naći u komentarima na članke.

Migranti, kao i romska nacionalna manjina, i dalje su povezani sa krivičnim delima, nasiljem i narušavanjem bezbednosti. Neki kosovski mediji su lažno objavili da je romska devojčica kidnapovala decu, što je dovelo do toga da je devojčica dva puta fizički napadnuta.

Da li je pošteno, korektno, ljudski, verovati u priče i lažne glasine i stvarati predrasude? Krićka svest širih masa nije dovoljno razvijena. Slepõ verujemo medijima koji sve više koriste mamce za klikove i lažne izjave i koji se kategorišu kao krivićno delo, a ne taćne i proverene informacije.

Međutim, ovo nije jedini primer napada na romsko stanovništvo. Protesti i nasilje nad Romima, kao i razna zastrašivanja, prisutni su u mnogim zemljama. Italijanske vlasti nameravaju da proteraju sve Rome koji nemaju italijansko državljanstvo. Pored toga, rušenje romskih kampova bez obezbeđivanja zamenskog smeštaja postalo je sve češće u Italiji.

Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, napravljeni su mali koraci u zaštiti prava Roma, ali to još uvek „nije u cvatu“. Često se među ljudima mogu čuti fraze „Daću te Ciganima“ i „Ciganka će te ukrasti“. Te rećenice su pogrdne, diskriminatorne i neprijatne za čuti. Izveštaj o položaju Roma u BiH pokazao je da država Romima ne obezbeđuje dovoljno osnovnih prava. Zloćini poćinjeni iz mržnje prema Romima nisu neuobićajeni i nedostatak odgovarajućeg odgovora vlasti može stvoriti klimu nekažnjivosti i produbiti iskustvo marginalizacije.

Ako želimo da komentarišemo zloćine koje su poćinili Romi - u registrima krivićnih dela i prekršaja nema statistike za Rome, a ne može se utvrditi ni da li je pretpostavka da Romi imaju visok stepen kršenja zakona zaista taćna i pouzdana.

Direktnim normativnim uticajem mediji utiću na stvaranje predrasuda, ali i na njihovo uvećanje. Manjinske grupe u medijima su prikazane kroz negativnu pristrasnost i kvalitativno i kvantitativno. Zašto je to tako? Odgovor je jednostavan - mediji su tržišno orijentisani prema većini, dominantnoj grupi, zbog politićke i ekonomske moći koju grupa poseduje. Poslednjih nekoliko godina Romi su marginalno prisutni u medijskom prostoru, dok se znaćajan procenat pažnje poklanja migrantima. Pisanje medija je stereotipno za obe kategorije i zavisi od dnevne politike, koja koristi medije za kreiranje javnog mnjenja o migrantima i gura Rome na marginu društva. Sve češće smo svedoci „senzacionalnog“ izveštavanja medija koji prenose servirane informacije bez njihove analize, provere, bez inicijative i istraživaćkog pristupa.

Svaki događaj u kome su akteri pripadnici romske manjine ukazuje na činjenicu da mediji imaju dvostruke kriterijume: jedan za Rome, a drugi za ostale.

Izvesno je da su trivijalnost, senzacija i krajnja površnost u pristupu tretiranju tema u medijima danas, kumovali da se teme o Romima i njihovim životima tretiraju bez ikakve empatije i volje da se utiče na preko potrebne promene. Akcenat je stavljen na periferne detalje, a ne na suštinu. To nikome ne pomaže, a najviše šteti romskoj zajednici, o kojoj se predrasude samo dodatno stvaraju i jačaju. I kao zaključak svega navedenog bio bi sledeći: Romi su kolateralna šteta političkog delovanja u celini.

"Istraživanje sprovedeno u devet istočnih i južnih država članica – Bugarskoj, Hrvatskoj, Češkoj, Grčkoj, Mađarskoj, Portugalu, Rumuniji, Slovačkoj i Španiji – pokazalo je da je oko četvrtina (26%) Roma tamo iskusila diskriminaciju, u poređenju sa skoro polovinom (45%) u zapadnim zemljama."

„Vesti u koje ne verujete“ - Pogled publike na lažne vesti”

STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

BRAVO
Sarajevo

Autori: Ajla Aljović, Sara Medić,
Emir Šogolj, Omer Muminović

BRAVO BiH

ENGINEER
Intermolecular in San Jose
the follow

Zaključci

Na osnovu istraživanja R. K. Nielsena i L. Gravesa, predstavljamo vam nekoliko zaključaka vezanih za lažne vesti:

- Loše novinarstvo, ispiranje mozga/indoktrinacija i reklama su navedeni kao neki od najčešćih slučajeva lažnih vesti.
- Političari, mediji i određene platforme „rade“ zajedno na stvaranju problema poznatog kao lažne vesti. Učesnici se slažu da novinari iznose informacije bez ikakvog istraživanja i provere, da su priče sa političarima kao glavnim likovima gotovo uvek lažna vest.
- Ispitanici definišu neslaganje između lažnih vesti i „običnih“ vesti kao „jedan od problema“.

Na osnovu ovih zaključaka možemo da definišemo 2 vrste lažnih vesti:

1. Lažne vesti bi se mogle prikazati kao „netačne informacije predstavljene kao objektivna vest i osmišljene da na neki način obmanu ljude.
2. Lažne vesti se mogu posmatrati kao „obmana sa izgledom prikladno proizvedenih vesti, ali bez osnovnih strateških novinarskih operacija ili svrhe.

Pored toga, na osnovu istraživanja, možemo reći da su lažne vesti samo delimično izmišljeni članci. Ova vrsta vesti se mnogo više odnosi na pritužbe, frustracije, ogorčenost.

Opšti pregled

Nedavne političke događaje, kao što su američki predsednički izbori 2016, karakteriše veliki broj takozvanih „lažnih vesti“ koje su se delile na platformama društvenih medija. Iako su dezinformacije i propaganda postojale od prošlosti, njihov značaj i uticaj u doba društvenih medija i dalje nisu jasni. Zaista, masovne digitalne dezinformacije su označene kao ozbiljan tehnološki i geopolitički rizik u izveštaju Ekonomskog foruma planete iz 2013. godine.

Značajan broj studija je nedavno istraživao fenomen dezinformacija na društvenim mrežama na mreži kao što su Fejsbuk, Tviter, Jutjub ili Vikipedija. Istraživanje u vezi sa ekspanzijom istinitih i lažnih vesti na Tviteru su pokazala da se lažne vesti karakterišu kao vesti koje se brže i šire dele zahvaljujući privlačnosti lažnih v
Polarizacija u zajednicama je dodatno posmatrana kroz konzumiranje uopštenih priča ili odgovora na političke provokacije.

Najnoviji istraživački i naučni radovi otkrili su botove i njihove kapacitete. Shao et al. otkrili da su tokom američkih predsedničkih izbora 2016. na Tviteru botovi bili odgovorni za prvu promociju dezinformacija, da su ciljali uticajne korisnike putem odgovora i pominjanja na koje deljenje članaka za proveru činjenica skoro nestaje unutar jezgra mreže, dok društveni botovi se razmnožavaju. Ovi rezultati su postavili pitanje da li bi ovakve kampanje dezinformacija mogle da promene opšte mišljenje i da ugroze integritet predsedničkih izbora. U ovom članku ćemo vam predstaviti kombinaciju kvalitativnih i kvantitativnih podataka dobijenih različitim istraživačkim metodama.

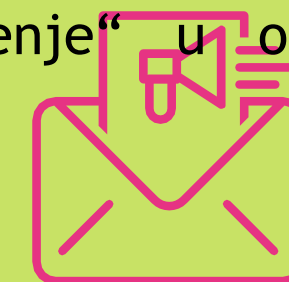
U ovom članku ćemo vam predstaviti kombinaciju kvalitativnih i kvantitativnih podataka dobijenih različitim istraživačkim metodama.

Strukturne promene u osnovi diskusije o lažnim vestima

Prva strukturna promena je široko rasprostranjena kriza poverenja između medija i drugih javnih institucija, uključujući političare i veći deo javnosti u mnogim zemljama. Očigledno je da je ova devalvacija u sigurnosti počela pre pojave digitalnih medija; delimično je vođen tabloidizacijom vesti i rastućom političkom polarizacijom, praćeno smanjenim osećajem zajedništva i češćim i intenzivnijim političkim napadima na medije. Još jedna strukturna promena je prelazak sa okruženja 20. veka pod uticajem elektronskih i štampanih masovnih medija ka rastućem digitalnom, mobilnom i okruženju društvenih medija. U ovakvom okruženju je lakše objaviti bilo kakvu informaciju, uključujući lažne i izmišljene. Nekoliko nezavisnih istraživanja sugeriše da je u Sjedinjenim Državama samo manjina zapravo bila izložena očigledno lažnim vestima, i da su te priče u većini slučajeva činile samo veoma mali deo ukupne izloženosti ljudi informacijama. Očigledno je da postoji značajna količina dezinformacija i dezinformacija koje kruže u našem medijskom okruženju koje se menja.

Razmena informacija je sada demokratizovana, zahvaljujući platformama društvenih medija i tehnologijama za proizvodnju digitalnog sadržaja (kao što je Photoshop).

Svako je sada u stanju da proizvede verodostojnu „buku“ koju je teško razlikovati od informacija visokog kvaliteta. Iako postoji opšta svest o postojanju „lažnih vesti“, postoji široko rasprostranjeno neslaganje oko toga šta obuhvataju „lažne vesti“. Samo označavanje nečega kao „lažne vesti“ može se smatrati samo pukom propagandom, zbog čega je još važnije da novinari citiraju izvore i „prikažu“ svoj rad. Trenutni vratari češće gledaju na proizvodnju i širenje vesti kao na poslovno preduzeće nego kao na pružanje javnih usluga. Pored toga, percepcija javnosti o masovnim medijima kao o korporativnom entitetu vođenom profitom dodatno je umanjila njihov autoritet. Vlasništvo nad distribucijom vesti prešlo se sa tradicionalnih kreatora sadržaja na digitalne distributere. Digitalna distribucija omogućava visoko efikasno mikro-ciljanje i ograničenu izloženost korisnika izazovnom sadržaju. Nasuprot tome, kada su kreatori sadržaja takođe bili odgovorni za distribuciju, raznovrstan sadržaj se često spajao za masovnu publiku, podstičući razvoj (bilo dobrovoljno ili slučajno) zajedničkog skupa zajedničkih činjenica. Digitalna distribucija takođe ima tendenciju da favorizuje popularnost, angažovanost i „deljenje“ u odnosu na stručnost i tačnost.

Pogled publike na lažne vesti

Da bismo imali bolji uvid u perspektivu publike o lažnim vestima u ovom promenljivom medijskom okruženju, pokrenuli smo ovo pitanje u 8 fokus grupa sprovedenih širom Sjedinjenih Država, Ujedinjenog Kraljevstva, Španije i Finske. Ključno je naglasiti da je termin „lažne vesti“ izazvao veću diskusiju u Ujedinjenom Kraljevstvu, a posebno u Sjedinjenim Državama nego u Španiji i Finskoj.

„Lažne vesti“ – Vesti povezane sa dezinformacijama iz različitih izvora, uključujući novinare. Smatra se da se razlikuje od vesti prvenstveno po stepenu. Kritičari medijskih i platformskih kompanija takođe prepoznaju kao oružje.

Vesti – povezane sa profesionalno proizvedenim informacijama koje su tačne, blagovremene, relevantne, jasno saopštene i poštene. Često ne postoji jasan dogovor o tome gde povući granicu između lažnih vesti i vesti.

Ove poslednje kategorije se vide kao različite od novinarstva uopšte, prvenstveno po stepenu; za publiku, razlika između lažnih vesti i pravih vesti nije apsolutna već postepena. Glavne kategorije u popularnom shvatanju lažnih vesti: satira, loše novinarstvo, propaganda, neke reklame, lažne vesti.

st isto toliko, ako ne i više, od kvalitetnijih informacija.

je činjenica da širenje lažnih informacija diskredituje izvore relativno tačnih i verodostojnih informacija, bez obzira na to šta konkretna priča o „lažnim vestima“ treba da postigne. Uočene su tri posledice: prvo, problem sve veće fragmentacije i politizacije; drugo, promocija „sigurnih vesti“ na račun teških ili izazovnih vesti; treće, potreba za kredibilnim izvorima koji bi sve manje resursa izdvajali za razotkrivanje netačnih informacija (što predstavlja i finansijske i reputacijske troškove). Ljudi retvituju ili dele članak na osnovu njegovog naslova i bez da su ikad kliknuli na - pa samim tim i da ga nikada nisu pročitali. Ovo omogućava da se dezinformacije vide, prihvate i promovišu isto toliko, ako ne i više, nego kvalitetnije informacije.

Prvo – Ljudi vide razliku između lažnih vesti i stvarnih vesti kao sjedan od problema

Prema odgovorima fokus grupe, „lažne vesti se mogu posmatrati kao široka i raznolika kategorija i ona koja je odvojena od drugih oblika vesti prvenstveno po stepenu“. Štaviše, ispitanici kažu da nesklad između lažnih vesti i stvarnih nije „crno-belo“ i da lažne vesti nisu problem koji postoji nekoliko godina, već „vekovni problem“. Pored toga, ispitanici su ponudili širok izbor definicija lažnih vesti.

Jedna od definicija bila je da su lažne vesti „vesti koje nemaju činjeničnu osnovu i obojene su, nagnute, pristrasne“.

Učesnici su pravili razliku između „izvornih znakova“ i „društvenih znakova“. Izvorni znaci su brendovi kojima učesnici veruju, dok su društveni znaci ljudi kojima učesnici veruju. Ispitanici su rekli da se prilikom provere informacija oslanjaju na porodicu, prijatelje i sopstveno istraživanje.

Drugo – Glavni oblici lažnih vesti koje ljudi identifikuju su loše novinarstvo, politička propaganda i neki oblici oglašavanja

Primeri koje su dali učesnici fokus grupe bili su mnogo više fokusirani na njihovo lično mišljenje o tome šta su lažne vesti zaista, nego na stvarnu definiciju samog pojma. Njihovi primeri su bili fokusirani na nesposobno ili pristrasno novinarstvo, korišćenje medija u propagandne svrhe, sadržaje koji se koriste u marketingu i oglašavanju, dok je vrlo mali broj učesnika govorio o izmišljenim sadržajima koji se predstavljaju kao vest. Ovo pokazuje da su ljudi skloni da na pitanje lažnih vesti gledaju iz šire perspektive, što neminovno dovodi do etiketiranja određenih pojedinaca na pozicijama moći kao krivaca.

Novinarstvo je u svojoj srži plemeniti zanat koji stoji na stubovima etike i nepristrasnog izveštavanja. Međutim, prema mišljenjima učesnika, rad pojedinih kategorija novinarstva izbacuje iz koloseka čitavu novinarsku industriju zbog senzacionalnog tona izveštavanja i nedostatka kredibiliteta u pogledu pružanja činjeničnih vesti. Štaviše, još jedan društveni faktor koji učesnici kritikuju u vezi sa lažnim vestima je politika. Učesnici tvrde da političari manipulišu medijima tako što im namerno daju nepouzdanе informacije, što zauzvrat izaziva domino efekat propagande o kojoj se izveštava kao o činjeničnoj i nepobitnoj istini.

Pored toga, učesnici fokus grupe se uglavnom slažu oko mišljenja da su naslovi za mamce za klikove i onlajn reklame dizajnirani da namerno navedu čitaoce u zabludu da otvore sajtove koji imaju agendu. Ove veb stranice se kreću od jednostavnog oglasnog prostora za one koji su to platili, pa sve do konkretnih pojedinaca koji vode kampanju i šire ideje koje inače ne bi mogle dobiti veliku pažnju u mejnstrim medijima.

Satira se, međutim, kao primer namerno obmanjujućih sadržaja, ne smatra lažnim vestima. Razlog zbog kojeg se satira „izvinjava“ od ove oznake leži u činjenici da svaki satirični sadržaj ima ton koji jasno pokazuje prirodu sadržaja i onemogućava njegovo zlonamerno tumačenje kao činjenično..

Treće - Ljudi povezuju izdavače, platforme i političare sa lažnim vestima, ali takođe vide pouzdane vesti kao alat za suzbijanje dezinformacija

Većina ljudi bi se složila da je termin lažne vesti nastao i postojao zbog nedostatka vere u one koji izveštavaju vesti i one o kojima vesti zapravo govore. Kada javnost ima argumente da se suprotstavi i ne složi sa medijima i političarima, neizbežno je da povremeno čak i činjenične vesti budu označene kao lažne. Međutim, to se dešava zbog velikog broja novinskih kuća koje danas postoje, a jedna od njih će uvek uživati više poverenja javnosti od drugih.

Štaviše, ljudi su stalno bombardovani onlajn vestima. Ovu vrstu vesti je jednostavno previše teško pratiti u smislu kredibiliteta, jer je svaki pojedinačni korisnik društvenih medija u mogućnosti da donese sadržaj na različite platforme koje omogućavaju da se navedeni sadržaj širi poput požara. Veoma je teško razaznati koji je sadržaj pouzdan u takvom moru izvora koji imaju vrlo malo filtera koji obavljaju posao urednika u stvarnoj novinskoj kući.

Četvrto - Ljudi su svesni diskusije o lažnim vestima i vide termin „lažne vesti“ delimično kao ispolitizovanu reč

The low-trust context of the fake news - Discussion

Učesnici studije su pokazali veoma visok nivo svesti o pitanju lažnih vesti i svim mogućim posledicama koje mogu proizaći iz njihovog pogrešnog tumačenja. Oni su prepoznali da je glavni problem lažnih vesti činjenica da sam termin koriste određeni pojedinci na pozicijama moći da diskredituju svoje protivnike i izazovu nepoverenje i pustoš u javnom mnjenju. Označavanje nečega kao lažne vesti, bez stvarne potvrde, u svetu u kome se informacije šire neverovatnom brzinom, veoma je moćno oružje u arsenalu političara da sruši njihovu opoziciju u očima javnosti.

Prema podacima, može se posebno konstatovati da su ljudi izgubili poverenje u istinitost vesti koje konzumiraju. To nije čudno jer postoji hiperinflacija informacija koje su pristrasne, nebitne, a ponekad i opasne u onlajn prostoru. Ako jednim klikom odete na internet adresu na koju ukazuju, njihovi podaci i privatnost mogu biti ugroženi i korišćeni u štetne svrhe. Građani SAD i Velike Britanije pokazali su niži nivo poverenja u vesti koje konzumiraju od građana evropskih zemalja, poput Španije i Finske. Međutim, razlika je neznatna, pa je stoga trend isti, ali sa zanemarljivim varijacijama.

Štaviše, ispitanici su izjavili da postoji nedostatak poverenja prema starim medijima i institucijama. U nekim slučajevima to može dovesti do potencijalnih bezbednosnih pretnji. Jedna strana medalje je da osoba ima visok nivo kritičkog razmišljanja i da ne veruje svemu što pročita na internetu. Ipak, potpuno suprotna situacija je da se ne veruje zvaničnim institucijama i relevantnim informacijama koje iznose od strane pravnika, naučnika ili ljudi postavljenih na vitalne funkcije u društvu. Stoga je termin „lažne vesti“ počeo da se koristi previše i bez valjanih razloga. Neki ljudi čak i ne razumeju tačno pojam. Po njihovom subjektivnom mišljenju, može se koristiti za sve što su smatrali lažnim. U širem smislu, jedno okruženje u velikoj meri utiče na njegovo ili njeno mišljenje, perspektivu sveta i stavove prema sadržaju koji se odnosi na „lažne vesti“. Sve u svemu, poverenje se odnosi na izgradnju reputacije, koja se može srušiti u jednoj sekundi.

-

-

-

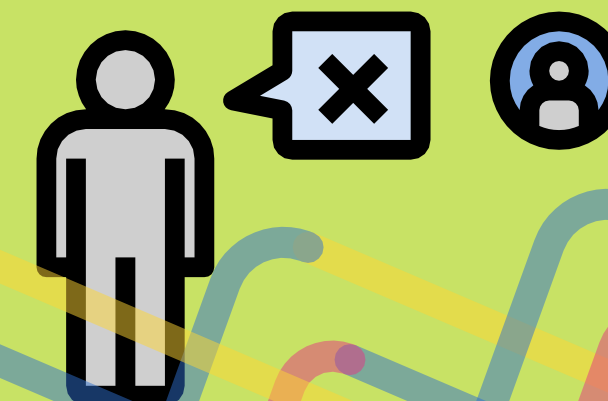

Izvor:

NewsLit websajt, <https://newslit.org/tips-tools/did-you-know-negative-light/> (pristupljeno 11. Aprila)

R. K. Nielsen and L. Graves, “Vesti koji ne verujete”: Mišljenje publike o lažnim vestima, Reuters Institut za studije novinarstva, 2017.

A. Bovet and H. A. Makse, Uticaj lažnih vesti na Tvider tokom predsedničkih izbora 2016. godine, Nat. Commun. 10, 7 (2019).
<https://doi.org/10.1038/s41467-018-07761-2>
[https://law.yale.edu/sites/default/files/area/center/isp/documents/fighting_fa ke_news_-_workshop_report.pdf](https://law.yale.edu/sites/default/files/area/center/isp/documents/fighting_fa_ke_news_-_workshop_report.pdf)

Svetski dan slobode štampe

*Autori: Ajla Aljovićć
BRAVO BiH*

Treći maj je poznat kao Svetski dan slobode medija. Ali, budimo realni, da li su oni zaista slobodni? Kako su novinari tretirani? Da li su u stanju da slobodno istražuju i objektivno nas obaveštavaju o novostima u okruženju i svetu?

Kao što smo pomenuli u jednom od naših prethodnih članaka, Balkan je veoma buran region sa mnogo padova. Iako je sloboda štampe zagantovana na Balkanu, ovaj region zaostaje za ostalim evropskim zemljama, prema Indeksu slobode štampe. Bosna i Hercegovina je na 58. poziciji, Albanija na 84., Severna Makedonija na 92., Srbija na 93., dok je Crna Gora na 154. poziciji.

Često smo svedoci napada, maltretiranja i zlostavljanja novinarki (kao i muških). Primeri su Olivera Lakić, Živana Šušak Živković, Daško Milinović i mnogi drugi. Medijske organizacije civilnog društva u Bosni i Hercegovini (BiH) veoma su zabrinute zbog političkih uticaja na medije u zemlji. Besplatna linija za pomoć medijima, program besplatne pravne pomoći Udruženja BH novinari, registrovao je 45 slučajeva kršenja novinarskih prava u 2018. godini. Od toga pet brutalnih fizičkih napada, uključujući jedan pokušaj ubistva. Među ostalim kršenjima najčešći su politički pritisci i pretnje.

Prema istraživanju Mediacentra Sarajevo, zbog pada prihoda od oglašavanja, mediji u BiH se sve više vezuju za javne finansije. Subvencije i grantovi se dodeljuju medijima na netransparentan način, dok se prihodi od oglašavanja javnih preduzeća iskorišćavaju za političke interese.

Vlasništvo nad medijima je i dalje nedovoljno regulisano: od 2006. godine ne postoji zakon koji ograničava koncentraciju vlasništva nad medijima i šira javnost nema informacija o mogućim političkim uticajima.

Polarizovana politička klima, obeležena stalnim verbalnim napadima i nacionalističkom retorikom, stvorila je neprijateljsko okruženje za slobodu štampe. Uređivačke politike koje odražavaju etničke podele i govor mržnje su sve očiglednije. Novinari su napadnuti zbog svog etničkog porekla i zbog onoga što pišu, posebno o migracijama. Tužbe političara za klevetu često služe da zastraše novinare i odvrate ih od obavljanja svog posla. Manipulacija medijima u političke svrhe se nastavlja, posebno u okviru javnih elektronskih medija, ali iu privatnim medijima (a posebno onlajn medijima). Iako je primena zakona o kleveti napredovala, oni i dalje imaju autocenzurski efekat na novinare. Bez obzira na to, istraživačko novinarstvo igra ozbiljnu ulogu u društvu, a brojni drugi onlajn mediji razotkrili su značajne slučajeve korupcije. Ipak, nijedan zakon nije poboljšao opšte okruženje za novinare, nijedan zakon o onlajn medijima nije proglašen, niti je postignut napredak u pogledu transparentnosti vlasništva nad medijima. Pandemija Covid-19 potkopala je i ugrozila slobodu štampe 2020. Vlada je održavala konferencije za štampu bez fizičkih prisutnih novinara, a zvaničnici su izbegavali da odgovore na kritična pitanja o relevantnosti vladinih mera. Pojedine vlasti i državne institucije direktno su opstruirale rad novinara, a u nekim slučajevima čak su optuživale novinare za „netačno i zlonamerno izveštavanje“.

S tim u vezi, želimo da upozorimo na značaj istinitog medijskog izveštavanja, bez političkih pritisaka koji često dovode do političkih igara i lažnih vesti. Lažne vesti – novinski članci koji su namerno i proverljivo lažni dizajnirani da kontrolišu percepciju stvarnosti ljudi – obično utiču na politiku i promovišu oglašavanje. Ali to je takođe postao način za rasplamsavanje i intenziviranje društvenih sukoba. Neistinite priče koje namerno obmanjuju čitaoce izazvale su sve veće nepoverenje među ljudima. U nekim slučajevima ovo nepoverenje dovodi do neuljudnosti, protesta zbog izmišljenih događaja ili nasilja. Vreme je da se ovo zaustavi i omogući novinarima i drugim novinarima da rade svoj posao kako treba, iskreno, bez pritisaka i objektivno.

Sloboda štampe je temelj mnogih drugih osnovnih ljudskih prava, uključujući ekonomska, socijalna i kulturna prava. Slobodni mediji mogu da pozivaju na odgovornost - podizanje svesti o jasnoći obeshrabruje korupciju i kršenje ljudskih prava. Mogu se čuti problemi marginalizovanih grupa i manjina. Tačne informacije i slobodni mediji su ključ javnog diskursa: oni formiraju zajedničke vrednosti i utiču na politike na lokalnom, državnom i međunarodnom nivou. Sloboda medija nije ograničena samo na istraživačko novinarstvo - ona uključuje i satirične tekstove, kolumne i uvodnike.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

***"Reporteri bez granica
sastavljaju indeks jednom
godišnje od 2002. godine, a
nivoi slobode štampe se
izračunavaju na osnovu niza
indikatora kao što su
nezavisnost medija,
transparentnost i medijsko
okruženje uopšte."***

Izvor: Statista, 2021

Džordž Orvel - vidovnjak ili samo običan pisac sa bujnom maštom / Džordž Orvel 1984 kao bezvremenski scenario

Ovaj članak je u osnovi postavljen da razotkrije veo kreativnosti Džordža Orvela u postavljanju neistekle i vanvremenske slike vezane uz roman „Devetnaest osamdeset četiri” koja se poklopila sa političkim scenarijima i scenarijima lažnih vesti čija pojava datira pre manje od pedeset ili šezdeset decenija. , ali na način kako su se ove slike preslikavale, reprodukovale i povezivale sa sličnim situacijama, političkim incidentima i scenarijima u 20. i 21. veku. Pokušaćemo da kritički analiziramo postupke likova i citate iz romana podvlačeći političke slike, lažne vesti i njihove insinuacije koje je pisac pokazivao ne samo zbog kritike tadašnjih političkih sistema i režima, već i zbog predviđanja budućnosti svojih čitalaca. biće svedok ponavljanja istih scenarija

Članak će pokušati da dokaže kako će slike koje se pojavljuju u Orvelovom romanu ostati kao ogledalo obnovljivih incidenata sve dok prljave igre u politici nikada ne budu završene ili uklonjene. Konačno, članak se time zaključuje na političku ideologiju i scenarije u Orvelovoj „Devetnaest osamdeset četiri” srodne ovakvim scenarijima i incidentima u istini uz vanvremenske kvalitete njegovih dela koja još uvek privlače čitaoce različitih generacija i različitih kultura.

Za one koji još nisu pročitali knjigu, hajde da ukratko predstavimo roman 1984. Ovo delo je distopijska fikcija koja govori o distopijskom futurističkom društvu 1984. godine tokom kojeg se Britanija transformisala u „superdržavu” i nazvala „Okeanija” po globalni rat. Elementi rata i futurizma su ključna tema koju Orvel uzima u obzir tokom 1984.

Okeanijom vlada totalitarna vlada pod nazivom „Partija” i stoga je lider partije Veliki brat, koji uživa intenzivan kult ličnosti, ali možda čak i ne postoji. Vlada ima četiri ministarstva; Ministarstvo mira se bavi ratom, Ministarstvo istine lažima, Ministarstvo ljubavi mučenjem i stoga Ministarstvo izobilja gladu. Svi poslovi u zemlji su pod kontrolom ta četiri ministarstva. Državu, koju čine visoki partijski lideri, članovi partije, a samim tim i proletarijat, drži se najmanje vremena. Štaviše, članovi partije su državni službenici i stoga proletarijat predstavlja kategoriju oslobođenu podrške i nadzora.

Kako možemo povezati ovu knjigu sa SLAM projektom, njegovim ciljevima i lažnim vestima? Pažljivo pročitate sledeće pasuse. Uvek te oči posmatraju i glas te obavija. U snu ili budnosti, u zatvorenom ili napolju, u kadi ili krevetu - nema spasa. Ništa nije bilo tvoje osim nekoliko kubnih centimetara u tvojoj lobanji. / Narod će verovati u ono što im mediji kažu da veruju.

U romanu 1984, živote likova u potpunosti kontrolišu vladine snage i verovanja. Ova kontrola se proteže čak i do najistaknutijih privatnih udubljenja pojedinca. Orvel opisuje sumoran i distopijski svet koji je toliko jalov od individualnosti i privatnosti da „ništa [nije] tvoje osim nekoliko kubnih centimetara unutar tvoje lobanje”. On koristi slike u boji kako bi preneo negativne i zagušljive efekte takvog sveta na „bezbojne, zgnječene” žrtve njegovog režima. Pojedinci nisu u stanju da mere otvorene, slobodne i autentične živote jer Partija zahteva apsolutnu lojalnost i apsolutnu kontrolu nad svojim podanicima. Partija čak zahteva uniformnost misli i potpunu kontrolu čak i nad najistaknutijim intimnim i ličnim udubljenjima individualnosti, umom.

Vinstonova odluka da zapiše svoje privatne misli u dnevnik naglašava elementarnu ljudsku potrebu za slobodom misli jer je to jedino sredstvo koje mu je dostupno da „nastavi ljudsko nasleđe“. Čak se i mladi koriste kao oružje za upad u privatnost svojih roditelja. Aktivno se podstiču da posmatraju postupke svojih roditelja i da ih izdaju. Orvelova Okeanija je možda svet tokom kojeg je „[gotovo] normalno da se ljudi stariji od trideset godina plaše sopstvene dece“.

Orvelova knjiga završava protagonistom, Vinstonom, koji u potpunosti prihvata vladavinu Partije, u potpunosti učestvuje u ritualnoj Dvominutnoj mržnji i veruje da je dva plus dva jednako pet. Danas se čini da smo Vinston, ali što je još važnije, čini se da se Big Tech ponaša baš kao Partija. Kako je to? Pa, prihvatamo kolačiće na svakoj veb lokaciji i onlajn medijima, slažemo se sa Uslovima privatnosti za svaku instaliranu aplikaciju, a da je čak i ne pročitamo (da, ovo možete povezati sa Billom Gejtsom, čipovanjem, vakcinama i 5G takođe), verujemo u Facebook vesti i komentare na te članke, verujemo u neke „šokantne, neverovatne, FOTO+VIDEO“ objave na Instagramu. Kako je navedeno u jednom od prethodnih tekstova, a prema istraživanju Mediacentra Sarajevo, zbog pada prihoda od oglašavanja, mediji u BiH se sve više oslanjaju na javne finansije.

Subvencije i grantovi se dodeljuju medijima na netransparentan način, dok se prihodi od oglašavanja javnih preduzeća iskorišćavaju za političke interese.

Vlasništvo nad medijima je i dalje nedovoljno regulisano: od 2006. godine ne postoji zakon koji ograničava koncentraciju vlasništva nad medijima i šira javnost nema informacije o mogućim političkim uticajima.

Šta ovo znači? To znači da su neki poznati i kredibilni mediji u Bosni i Hercegovini u službi nekoliko najjačih političkih partija i novinari moraju objavljivati vesti koje im dozvoljavaju njihovi politički šefovi. Verujemo tim poznatim medijima, jer im je ime verodostojno, imaju najbolji status, ali da li su zaista od poverenja? Mislim da Orvelove citate „Narod će verovati u ono što im mediji kažu da veruju“, „Narod se neće pobuniti. Neće podići pogled sa svojih ekrana dovoljno dugo da primete šta se dešava“, su istinite u ovom slučaju.

Ono što smatram obeshrabrujućim je da postoji nekoliko jednostavnih stvari koje se zagovaraju duže vreme koje bi mogle da, ako ne reše stvar u potpunosti, barem pomognu značajno:

Dodajte poruku upozorenja - Kompanije društvenih medija pokušale su da eliminišu svaku tačku trenja za korisnike kako bi maksimalno povećale količinu komunikacije i angažovanja na svojim platformama. Ali šta ako imaju poseban pristup? Šta ako, kada je korisnik bio blizu da objavi ili tvituje nešto zapaljivo, kompanije društvenih medija prekinu sa iskačućom porukom koja kaže nešto poput: „Da li ste sigurni?“ Instagram je implementirao nešto slično 2019. kako bi ograničio štetne reaktivne komunikacije. Iako ovaj pristup neće sprečiti sve da objavljuju neprimerene sadržaje, to će naterati mnoge ljude da zastanu i razmisle pre nego što to učine.

Prestanite da prikazujete predložene postove ili video zapise kako biste nastavili da korisnici skroluju/gledaju čak i kada vide sve što su objavili ljudi koje prate - Iou Tube je pokrenuo AutoPlai 2015. godine, služeći svojim gledaocima niz neprekidnih puštanja predloženih video snimaka. Ova karakteristika se u suštini uzima u obzir jer je glavni pokretač za širenje najvećeg sadržaja. Instagram, koji se do sada opirao, promenio je svoju politiku u avgustu 2019. i počeo da uključuje predložene objave na početnim stranama korisnika.

Agresivno se borite za činjenice - Kada neko napiše da je „dva plus dva jednako pet“, neka vaša misija bude minimalno prestanak propagiranja laži, bez obzira na to koliko je to uzbudljivo za vaše korisnike. Ovo može biti neverovatno teška i izvesna beskonačna bitka. Greške će se praviti. Ali je vredno truda. Dosadašnji naponi su previše zanemarljivi; ulaganja u robusne timove i procese za proveru činjenica moraju se dramatično povećati. Istraživači su i dalje podeljeni oko toga da li je postavljanje poruka upozorenja pored lažnih informacija efikasno u ograničavanju njihovog deljenja. Neki su zaključili da bi to moglo da smanji šanse za deljenje korisnika; drugi nisu videli nikakav uticaj. Ali vredi pokušati.

Neumorno identifikujte i pakujte naloge, stranice i forume koji promovišu mržnju - Studija o posledicama zabrane dve zajednice koje promovišu mržnju koju je sproveo Reddit 2015. godine pokazala je da je „gašenjem ovih eho komora mržnje Reddit prouzrokovao da ljudi koji učestvuju napuste lokaciju ili dramatično promene svoje jezičko ponašanje.“ Drugim rečima, obim mržnje se potpuno smanjio, čak i kada su isti korisnici nastavili da koriste Reddit i pridružili se drugim forumima.

Sva ta rešenja se svode na jednostavnu ideju: posao koji je veoma usredsređen na ljude - onaj koji želi da unapredi čovečanstvo

—treba da podrži prednosti svojih korisnika, umesto da iskorišćava naše slabosti. Iako naš današnji svet može da liči na 1984, još uvek ima vremena da zapišemo poseban završetak.

Zar ne vidite da je čitav cilj Novogovora da suzi raspon misli? Na kraju ćemo misaoni zločin učiniti bukvalno nemogućim, jer neće biti reči kojima bismo ga mogli izraziti.

Zastrašujuće je kako Partija u 1984. koristi novogovor da izvuče značenje iz jezika, onemogućujući ljudima da poseduju određene misli. Smanjenje količine reči dostupnih ljudima sprečava ih da imaju odgovarajuća osećanja i koncepte i čini planetu težim za obradu i razumevanje. Kada jezik izgubi smisao („rat je mir, sloboda je ropstvo, neznanje je snaga“), Partija je na vrhu onoga što se smatra realnošću. Činjenice i nezavisna misao više zapravo ne postoje:

Do 2050. — verovatno ranije — svo pravo znanje o starogovoru će nestati. Uništena je celokupna književnost prošlosti. Čoser, Šekspir, Milton, Bajron — oni će postojati samo u novogovornim verzijama, ne samo da će postati nešto drugačije, već će zapravo biti u suprotnosti sa onim što će biti. Čak će se i literatura Partije promeniti. Čak će se i slogani promeniti. Kako ste mogli da imate slogan kao što je Sloboda je ropstvo kada je koncept slobode ukinut? Celokupna klima misli će biti drugačija. U stvari, neće biti razmišljanja, kako to sada znamo.

Tokom pripreme ovog članka, izvršili smo kvalitativno istraživanje i uporedili nekoliko članaka objavljenih na Internetu. Vidimo da brojni mediji koriste reči kao što su „šokantne, strašne i ekskluzivne vesti“, „FOTO+VIDEO“, a zatim i 10 jednostavnih rečenica koje pokušavaju da dokažu nešto što se kasnije ispostavi da je lažna vest. Na primjer, bacite pogled na ovaj članak koji koristi klikbait naslov, privlačne fotografije i gore navedene riječi: <https://vzv.mojevrijeme.hr/magazin/2018/11/sokantna-vijest-koju-morate-znati-o-ovim-migrantima/>.

Ovaj članak je sjajan, detaljan i njegovi autori su uradili divan posao u istraživanju prave istine. Međutim, postoji članak koji kaže da migranti na rijeci Uni spremaju patke za obrok i da su meštani šokirani. Taj članak na Fejsbuku dele BHnovosti i kada pokušate da ga otvorite i pročitate, ne možete: (<https://novosti-tv.net/2018/07/05/sokantno-migranti-rostiljaju-patke-na-uni-biscani-zgrozeni/>). Ono što je „šokantnije“ ovde je da ljudi veruju u drugi članak, misle da je to realnost, biraju da generalizuju i veruju u lažne video snimke i fotografije. Naš jezik postaje sve reduktivniji i pojednostavljeniji, kao rezultat ograničenja karaktera društvenih medija i upotrebe hashtagova za pojavljivanje i promovisanje privlačnih, lako razumljivih ideja, događaja i trendova. Na ovim platformama, nijansa se ne nagrađuje. I dopuštajući da bilo kakvo mišljenje (bez obzira koliko je na ivici) zahteva na izgled činjenicu, društvene mreže su nam otežale da shvatimo našu stvarnost. Porast „alternativnih činjenica“ povećao je prodaju distopijskog romana Džordža Orvela 1984, dok se ljudi čeliče protiv istine o distopiji Velikog brata.

Činjenice su neosporne istine. Činjenice nisu subjektivne, merljive ili o kojima se raspravlja. Rečnik Merriam-Webster definiše „činjenice“ na sledeći način: „Činjenica može biti deo podataka predstavljen kao objektivna stvarnost.“

Dakle, kada je Kelijan Konvej pokušala da pritisne narativ da se neistine mogu nazvati „alternativnim činjenicama“, ljudi su bili razumljivo uznemireni.

Povlače se paralele između Konvejeve izjave i romana Džordža Orvela iz 1984. tokom kojeg autoritarna vlada koristi „alternativne činjenice“ - tamo nazvane „neistine“ i „dvostruki govor“ u nastojanju da reguliše narativ stvarnosti svojih ljudi.

Ako postoje neke odlične vesti koje treba da budu udaljene od Konvejevih komentara, to je da su ove paralele zapravo navele mnoge ljude koji tragaju za istinom da odaberu Orvelov važan roman kako bi ostvarili neku perspektivu. Washington Post je jedna od mnogih prodavnica koje sada izveštavaju da je dugotrajni klasik skočio na najviših 5 na Amazon.com.

Forbsov članak „Kako Orvelova 1984. navršava 70 godina, predviđa veliki deo današnjeg društva za nadzor“ iz 2019. godine kaže sledeće: „Čuveni roman Džordža Orvela 1984. sledećeg meseca puni 70 godina. Osvrćući se na njegova predviđanja i stanje u svetu danas, koliko je bio u pravu u svojim predviđanjima o distopijskom stanju nadzora u kojem se prati svaka reč, briše se neprihvatljivi govor, istorija se ponovo piše ili briše i pojedinci mogu postati 'neosobe' zbog stava koji se ne sviđaju onima na vlasti? Orvelova predviđanja su bila zastrašujuće tačna. „Godine 1984. država je bila ta koja je odredila šta je prihvatljiv govor u održavanju reda u društvu.“ „U 2019. godini mali broj privatnih kompanija u Silikonskoj dolini i njihovi rukovodioci imaju apsolutnu vlast nad onim što nam je dozvoljeno da vidimo i kažemo na mreži.“ „1984. godine bilo je samo nekoliko zemalja kojima je većina građana sveta pripadala.“ „U 2019. godini postoji samo nekoliko imperija društvenih medija kojima pripada većina svetskih netizena (građani na mreži - net - mreža, citizens - građani). „1984. godine država je vršila nadzor i cenzurisala govor.“

„U 2019, kompanije društvenih medija raspoređuju ogromne armije ljudskih i algoritamskih moderatora koji nadgledaju svoje korisnike 24 sata dnevno, 7 dana u nedelji, označavajući one koji počinje misaone zločine i brišući njihova kršenja propisa iz postojanja. Iste privatne kompanije, bez ikakve intervencije ili čak u suprotnosti sa voljom države i bez ikakvog prava na žalbu“.

Diana Ali; 2020; Priroda revolucije Džordž Orvelovoj knjizi "Farma životima; Putovanje teoloških studija."

Meghna Chakrabarti; 06 Jun 2019; '1984' u 2019: Da li je klasik Džordža Orvela Did George Orwell's Classic bio u pravu; Wbur.org websajt; Pristupljeno 25. Aprila 2021 (<https://www.wbur.org/onpoint/2019/06/06/george-orwell-1984-technology-government-surveillance>)

Mohammad Al-Subaihi & Hanita Ismail; 2020; Orvelova 1984 i koncept bespomoćnosti; Internacionalni List engleske literature i društvenih nauka 5. 289-297. 10.22161/ijels.51.48.

Mohammed Amir & Amir Albloly & Mohammed Hizabr Alhusami; 2020; Životinjska farma Džordža Orvela i 1984 kao vanvremenski scenario::Politička perspektiva

Muhammad Arif & Humaira Ahmad & Bakht Rahman; 2018; Demontaža panoptikonskog režima: studija Orvelove 1984

Thomas Cushman i John Rodden; 2004; Džordž Orvel: U dvadeset prvi vek; Boulder: Paradigm Publishers.

Zeynepnur Bolulu & Soldiery War; 2018; Elementi rata i futurizma u „1984“ Džordža Orvela

Lažne vesti - definicije i karakterizacija

Lažne vesti - definicija

„Nedavni politički događaji - posebno kontroverzno bliski referendum o Bregzitu u Ujedinjenom Kraljevstvu i tesna pobjeda Donalda Trampa na predsjedničkim izborima u SAD 2016 - doveli su do talasa interesovanja za fenomen „lažnih vesti“, za koji se veruje da je odigrao značajnu ulogu u oblikovanju ishoda oba politička nadmetanja.”^[1]

Ako želimo da razumemo karakteristične aspekte nedavne najeze izmišljenih i obmanjujućih informacija koje se predstavljaju kao vesti, prvo moramo razumeti neke od ključnih epistemičkih funkcija vesti. Naglasak je stavljen na njihovu pouzdanost kao izvor činjeničnih informacija za potrošača. Potrošači vesti su primaoci specijalizovanog oblika svedočenja, a podrazumeva se da i potrošači vesti imaju epistemičke obaveze.

Autori: Natalia Vuković, Ajla Aljović, & Sara Medić BRAVO BiH

Pretpostavlja se da kompetentni čitaoci mogu da razlikuju činjenične izveštaje i mišljenja i da će koristiti iste osnovne metode skrininga (npr. za greške i nedoslednosti) koje bi koristili kada bi ocenjivali svedočenje pouzdanog i kompetentnog sagovornika. Naivno prihvatanje izveštaja bez dalje analize dolazi opasno, poverenje u navodne epistemičke autoritete je nužno privremeno, a osnovna kritična pitanja - koja se tiču kredibiliteta izvora, njegove pouzdanosti, motiva, interesa, doslednosti i dosadašnjeg rada - nikada ne treba u potpunosti potisnuti.

Mediji za vesti - služe kao izvor većine onoga što sami pretpostavljamo da znamo. Bez oslanjanja na kurirane novinske izveštaje, znali bismo dragoceno malo o tome šta se dešava u drugim zemljama, o svetu politike, ili čak o najnovijim sportskim rezultatima. Naravno, saopštavanje pouzdanih informacija nije njihova jedina društvena funkcija, jer se čak ni potrošači ne okreću uvek vestima samo radi znanja i informacija, već i zabave i diverzije. Najvažnija epistemička funkcija vesti je da nam daju pouzdane činjenične informacije.

„Pored sticanja specifičnih uverenja prihvatanjem odgovarajućih novinskih izveštaja, takođe se oslanjamo na medije za sveukupno izveštavanje. Ako je epistemička pokrivenost našeg okruženja manjkava, više nećemo biti pouzdano obavешteni o značajnim promenama u svetu oko nas, a znanje koje smo stekli u početnoj tački formiranja verovanja postepeno će se erodirati.“[2]

Na taj način nam vesti pružaju epistemičko pokrivanje, što zauzvrat štiti postojeće znanje tako što nas drži u toku sa promenama u svetu.

budući da, iz očiglednih komercijalnih razloga, izbor tema mora imati dovoljno široku privlačnost. Potrošač, zauzvrat, može zaključiti iz odabira članaka u segmentima vesti za šta su drugi ljudi u njihovoj zajednici obično zainteresovani. Kako kaže novinar Stefan Šulc, „Novine obaveštavaju ljude o tome koje informacije drugi ljudi traže kada žele da učimo o svetu.“[3]

Istorijski gledano, novinskoj industriji nisu nepoznate pristrasnosti, izobličenja, manipulacije i direktne izmišljotine. Kako to kaže Robert Lav: „U ranim danima američkog novinarstva, novine su trgovale namernim, zabavnim prevarama.“ „U skorije vreme, američka vojska je koristila CNN i Njujork tajms kao nepisane saučesnike u širenju lažnih informacija, taktiku poznatu kao psihološke operacije“, uoči invazije na Irak. Lažiranje vesti postoji već duže vreme, a svaka iteracija tehnološkog napretka, oslobađa nove mogućnosti obmane i izmišljanja. „[4]

Tradicionalno, vest se predstavlja u fiksnom i, zbirnom obliku, kao bilten vesti određenog trajanja, ili kao novinsko izdanje sa određenim brojem stranica. To ne zahteva samo teške uredničke izbore šta uključiti, a šta izostaviti, već pretpostavlja i poznavanje ciljne publike -

„Fakersi” su obično koristili uglednog člana zajednice poput doktora, zubara, arhitekta ili drugog profesionalca ili poslovnog čoveka, koji bi za novac potkrepio priču svakom reporteru kojeg bi lokalni list mogao poslati da dobro ispita. fides. „Lažne vesti” su tada uključivale prevaru, ne samo potrošača već i posrednika: urednik lokalnog lista, koji je „sada stalno na oprezu za lažne priče, često biva prevaren i šalje novinare njegovog sopstvenog lista da istraži stvar“, samo da bi lokalni reporter naišao na podmetnutu prijavu. Kao što kaže istoričar umetnosti Mark Džons, uz malo hiperbole: „Svako društvo, svaka generacija, lažira ono za čim najviše žudi. „Lažne vesti obično oponašaju „izgled i osećaj“ mejnstrim izvora kako bi stekli kredibilitet, a za neke potrošače izgleda da lažne vesti preplavljaju tradicionalne izvore vesti, čak i potkopavajući tvrdnju ovih drugih o autoritativnosti. Čini se da je ovo otvoreni cilj svaki put kada Donald Tramp koristi svoj Tviter nalog da osudi kritičku vest kao, u svojim zaštitnim znakovima velikim slovima, „LAŽNE VESTI““, što je uradio ukupno 73 puta između 10. decembra 2016. Samo 24. jula 2017. Većinu vremena, oznaka se ne primenjuje na određene, već neselektivno na novinske organizacije kao što su CNN, MSNBC ili The New York Times.

Stav da lažne vesti mogu biti efikasan alat za promovisanje medijske pismenosti, više nije rezervisan za sofisticirane i na kraju samokritične medijske formate koji imaju za cilj da obrazuju svoje gledaoce. Umesto toga, počelo je da se povezuje sa izvorima koji šire laži manipulišući emocijama svojih potrošača i prisluškivanjem duboko uvreženih stranačkih uverenja.

nova paradigma za studije žurnalistike i novinarstva. *New Media & Society*. 2020;22(2):213-229. doi:10.1177/1461444819856922

[3] Gelfert, A., Fake News: A Definition

[4] Gelfert, A., Fake News: A Definition

Ispitivanje nedavnih karakteristika „lažnih vesti“

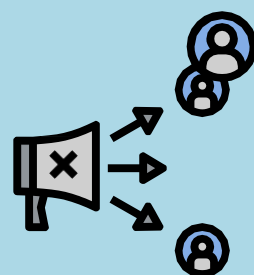
Pojam lažnih vesti se definiše i karakteriše na više načina, kako zbog političkih pitanja, tako i zbog drugih različitih sfera života. Prema Lilekeru, „lažne vesti“ su „pojam koji obuhvata sve sa više definicija“. Cambridge Dictionary definiše „lažne vesti“ kao: „lažne priče koje izgledaju kao vest, šire se na internetu ili koriste druge medije, obično kreirane da utiču na političke stavove ili kao šala.“ [1] Druga definicija kaže da su lažne vesti lažne vesti, lažna ili insinuirajuća statistika koja se nudi kao informacija. Često ima za cilj smanjenje popularnosti nekoga ili entiteta, ili stvaranje bogatstva kroz prihod od oglašavanja.

[1] Gelfert, A., Lažne vesti: Definicija

[2] Godler Y, Reich Z, Miller B. Socijalna epistemologija kao

Naučnik za medije Nolan Higdon opisao je lažne vesti kao „lažni ili obmanjujući sadržaj koji se nudi kao informacija i saopštava u kodicima koji obuhvataju govornu, pisanu, štampanu, elektronsku i virtuelnu komunikaciju“. Kako definiše Dictionari.com, lažne vesti su „lažne vesti, često senzacionalne prirode, kreirane da se široko dele ili distribuiraju u svrhu generisanja prihoda, ili promovisanja ili diskreditovanja javne ličnosti, političkog pokreta, kompanije itd. ” ili „lažne vesti, često senzacionalne prirode, stvorene da se šire ili distribuiraju u svrhu generisanja prihoda, ili promovisanja ili diskreditovanja javne ličnosti, političkog pokreta, kompanije, itd.“ [2] Drugi mogu da kažu da su „lažne vesti“ u stvari „prevara“, „tračevi“, „glasine“, „obmane“.

Nekada uobičajena u štampi, superiornost lažnih vesti se ubrzava uz porast društvenih medija, posebno Facebook News Feed-a. Politička polarizacija, politika posle činjenica, pristrasnost afirmacije i algoritmi društvenih medija bili su umešani u razvoj lažnih informacija. Ona se s vremena na vreme generiše i propagira preko antagonističkih prekomorskih aktera, posebno kroz izbore. Korišćenje anonimno hostovanih veb lokacija lažnih vesti otežalo je krivično gonjenje koristi od lažnih vesti za klevetu. U nekoliko definicija, lažne vesti obuhvataju satirične članke pogrešno protumačene kao originalne i članke koji koriste senzacionalističke ili mamce za klikove naslove koji nisu podržani u tekstu.

Uopšteno govoreći, lažne vesti imaju tri karakteristike:

- Netačnost u pogledu činjenica
- Optimizacija za deljenje
- Glavna svrha je obaviti ili zakopčati emocije; hraneći se predrasudama ili pristrasnošću

Članak iz vesti nije lažan zato što je nepristojan ili neprikladan. Članak iz vesti koji osporava vaša uverenja ili vrednosti nije lažna vest. Članak iz vesti koji je odbačen od strane onih na vlasti ne čini tu priču lažnom vešću. Šta još nije lažna vest? Satira, greške u poštenom izveštavanju, novinarstvo koje ne volite, nisu lažne vesti.

Lažne vesti su priče koje su izuzetno nepoverljive, lažne, neistinite, priče koje su izmišljene i ne sadrže održive izvore ili citate. Vrste lažnih vesti su dezinformacije. Prema onlajn rečniku Merriam Webster i veb-sajtu biblioteke Univerziteta u Mičigenu, dezinformacije su „lažne ili netačne informacije koje su greškom ili nehotice kreirane ili se šire; namera nije obmanjivanje“, kao i to da je to „lažna informacija koja se namerno kreira i širi kako bi se uticalo na javno mnjenje ili zamaglila istina“. [3]

1. Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/fake-news> (Pristupljeno 27. Marta 2021)
2. Dictionary.com, <https://www.dictionary.com/browse/fake-news> (Pristupljeno 27. Marta 2021)
3. Biblioteka univerziteta u Mičigenu, Vodič za istraživanje, <https://uides.lib.umich.edu/fakenews> (Accessed on 27 March 2021)

Lažne vesti: uslovna definicija

Kao što su dezinformacije vrsta informacija, lažne vesti su, u smislu koji treba da se napiše, oblik vesti. Ova tvrdnja nikako nije nekontroverzna, jer se može činiti da stvara lažnu ekvivalenciju između epistemički „visokog” i „nižeg stepena” entiteta, da tako kažem. Sama sugestija da su dezinformacije vrsta informacija naišla je na žestoku kritiku.

Perspektiva je bitna. Za primaoca dezinformacije ili nekoga ko je suočen sa lažnim vestima, malo je dobro da im se kaže da treba da prihvate ono što im se kaže samo ako, u stvari, ispunjava potrebne kriterijume istinitosti i istinitost. Stoga, ugrađivanje istine i istinitosti u same definicije 'informacija' i 'vesti' – drugim rečima, čineći ih terminima uspeha – malo doprinosi rešavanju gorućeg epistemološkog problema: kako odgovoriti na tvrdnje koje nam je pretpostavljeni predstavio kao istinite. Izvor vesti, s obzirom da, koliko znamo, one mogu (a možda i ne) biti lažne vesti.

Kao prvo, lažne vesti obmanjuju, na sličan način na koji dezinformacije obmanjuju: „verovatno će stvoriti lažna uverenja“ (Fallis 2015, str. 406). Kao što je ranije rečeno, lažne vesti se ponekad mogu izmisliti iz ničega, u kom slučaju u najboljem slučaju mogu biti slučajno istinite. Češće nego ne, izgrađen je eksplicitno oko neistina - posebno tvrdnji koje bi, ako bi bile istinite, bile senzacionalne - koje promovise i održava.

Možda se na datu tvrdnju, kao stvar slučaja, susreće samo posebno kritična podskupina rezonatora, od kojih niko nije uzet u obzir, iako bi se prosečna osoba lako prevarila. Ipak, ono što je bitno u slučaju lažnih vesti, i daje im hitnost kao društveno-političkom fenomenu, jeste da je dovoljno veliki broj ljudi u stvari obuhvaćen njima.

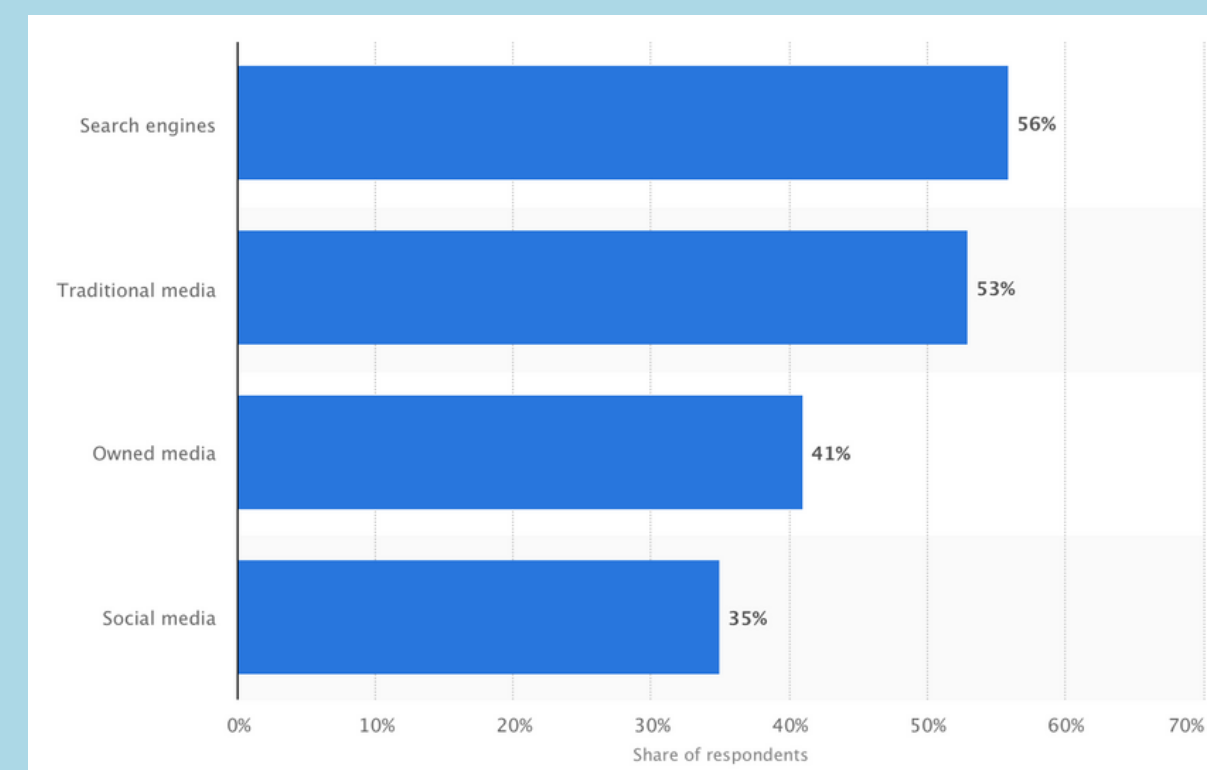
često izaziva) lažna uverenja o deo svoje ciljne publike. Da bi se navodni izveštaj računao kao lažna vest, mora da postoji verovatnoća da će dovesti u zabludu ne samo na neslučajan način, već i namerno. Ono što je važno je da se dobavljači lažnih vesti namerno upuštaju u prakse za koje znaju ili razumno mogu predvideti da dovode do verovatnog formiranja lažnih uverenja od strane njihove publike, bez obzira na to da li oni sami imaju udela u tim uverenjima (kao što bi to mogao da uradi politički aktivista), ili da li su u tome samo zbog novca (kao što su bili makedonski operateri sajtova[1]). Važno je da širenje lažnih verovanja nije samo nuspojava lažnih vesti, već je direktan rezultat njihove funkcije.

Ono što je, dakle, važno je da će, pod uslovom da su svi ostali jednaki, i uzimajući u obzir opšte pozadinske uslove, kao što su ukupni nivoi medijske pismenosti, lažna vest koja se objavi verovatno dovesti do (i

"Podaci o nivou poverenja u odabrane medijske izvore širom sveta od novembra 2020. godine pokazali su da je 53 odsto ispitanika izjavilo da veruje tradicionalnim medijima u pružanju opštih vesti i informacija, u poređenju sa samo 35 odsto onih koji smatraju da su društveni mediji vredni poverenja."

Izvor: Statista, 2021

Autor: Natalia Vuković BRAVO BiH

INDEKS SLOBODE MEDIJA ZA 2021!

Sloboda medija, sloboda izražavanja i pristup pouzdanim informacijama glavni su temelji i okosnice na kojima počiva svako funkcionalno, civilizovano i demokratsko društvo. To govori teorija, akademska zajednica, Evropska unija... Ali praksa pokazuje nešto sasvim drugo, što potkrepljuje i najava Reportera bez granica o medijskim slobodama u svetu za 2021. Ovaj izveštaj predstavlja presek stanje slobode medija na osnovu ocene pluralizma, nezavisnosti medija, kvaliteta zakonodavnog okvira i bezbednosti novinara u svakoj zemlji.

Mnoge vlade su koristile pandemiju koronavirusa da pokriju sve svoje neuspehe u politici zemlje i u borbi protiv pandemije da ograniče pristup novinarima informacijama, izvorima i ometanje izveštavanja sa terena.

Tako da javnost često ima pristup samo podacima o pandemiji koje daje država, što daje veliki prostor za manipulaciju. Izveštaj Reportera bez granica za prošlu godinu je poražavajući i beleži dramatičan pad slobode medija širom sveta. Rad medija je delimično ili potpuno blokiran u više od 130 od 180 analiziranih zemalja.

Indeks medijskih sloboda Reportera bez granica za 2021. pokazao je da su slobode medija ograničene u 59 zemalja, a potpuno blokirane ili ozbiljno otežane u 73 od 180 analiziranih zemalja, što predstavlja 73% od ukupnog broja analiziranih zemalja. Ove zemlje su klasifikovane kao „veoma loše”, „loše” ili „problematične” za slobodu medija i označene su crnom, crvenom ili narandžastom na Svetskoj mapi slobode medija.

ZEMLJE ZAPADNOG BALKANA

Kada je reč o zemljama Zapadnog Balkana, one su u narandžastoj zoni, što se ocenjuje kao „problematično“ stanje medija. Među njima, Bosna i Hercegovina je daleko najbolja. Kosovo je zabeležilo najveći pad za čak 8 mesta i trenutno je na 78. mestu, a slede ga Albanija na 83., Severna Makedonija na 90., Srbija na 93. i Crna Gora na 104. mestu.

Prema Indeksu medijskih sloboda za 2021. godinu, iako zauzima najbolju poziciju među zemljama Zapadnog Balkana, situacija u Bosni i Hercegovini se nimalo nije poboljšala u odnosu na prethodnu godinu, jer je i dalje na 58. mjestu od 180. zemlje. Iako naša zemlja ima najliberalnije medijske zakone koji garantuju visok stepen slobode medija, njihov veliki nedostatak je njihova nepravilna primena i primena. Prema izvještaju, u BiH vlada polarizovana politička klima, prožeta stalnim verbalnim napadima i nacionalističkom retorikom, stvarajući tako plodno tlo za stvaranje neprijateljskog okruženja za slobodu medija. Uređivačke politike koje odražavaju etničke podele i govor mržnje, sve češći napadi na novinare zbog etničkog porekla, neprijateljska klima kada je u pitanju izveštavanje o migrantima, tužbe političara za klevetu kao zastrašivanje i pritisak na novinare, iako je kleveta dekriminalizovana 2003. godine. netransparentnost vlasništva nad medijima i povećana kontrola privatnog sektora nad medijima, nepovoljni uslovi rada (kratkoročni ugovori i niske plate), režimski mediji preko kojih političke stranke plasiraju svoje informacije i kampanju, ograničen pristup novinarima informacijama, pravna nesigurnost novinari i nedostatak regulative u pojedinim oblastima (zakon o onlajn medijima) i pandemija korona virusa su faktori koji su u velikoj meri ugrozili slobodu medija i položaj novinara tokom 2020. godine.

Naročitu zabrinutost izazivaju sve učestalost onlajn nasilja i sve veći broj pretnji koje novinari dobijaju preko društvenih mreža i u komentarima na internet portalima.

Na Svetskom indeksu medijskih sloboda Srbija iz godine u godinu opada i trenutno zauzima 93. mesto, što ukazuje da se medijske slobode sve više narušavaju i da je sve manje prostora za kritički nastrojene novinare i medije. Dolaskom Aleksandra Vučića na vlast medijske slobode su značajno smanjene, a Srbija je postala zemlja nesigurna za novinare, u kojoj su lažne vesti iz provladinih medija sve vidljivije i alarmantno popularne. Novinari ne uživaju podršku vlasti i zakonski su nezaštićeni, mnogi napadi na novinare ostali su neistraženi, a počinioci nekažnjeni. Uobičajeni su napadi na medije i novinare, ne samo verbalne, već i pretnje smrću, gde imamo slučaj podmetanja požara u kući Milana Jovanovića koji je pisao o korupciji na lokalnom nivou. Ali u ovoj situaciji je napravljen pomak i počinioci su privedeni pravdi i kažnjeni. Dalje, imamo slučaj novinarkе Ane Lalić koja je u aprilu 2020. godine držana preko noći u ćeliji, nakon što je uhapšena u svom domu zbog izveštaja lokalne bolnice o nedostatku opreme za borbu protiv pandemije. Sve to zbog donošenja drakonskog zakona (koji je kasnije ukinut) i pokušaja uvođenja zvanične cenzure korišćenjem pandemijske krize.

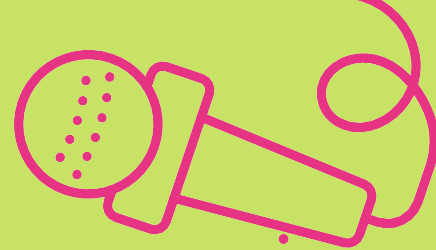
Crna Gora je najgore rangirana od svih balkanskih zemalja. Iako je došlo do promene vlasti posle 20 godina, nije došlo do značajnijeg poboljšanja.

Nova crnogorska vlast kao prioritet je navela jačanje medijskih sloboda i poboljšanje uslova za rad novinara i najavila izmjene medijskih zakona za 2019. godinu, ali je sve to ostalo samo na obećanjima.

Država iz regiona koja ima privilegiju da ima najbolju poziciju je Slovenija, koja je rangirana na 36. poziciji, a zatim sledi Hrvatska, koja je zabeležila pad od 3 mesta i nalazi se na 56. mestu, i ovo joj je najbolji plasman od 2013. godine. Hrvatski novinari koji istražuju korupciju, organizovane (ratne) zločine često su izloženi maltretiranju i raznim pritiscima. „Ponižavajući” medijski sadržaj je kriminalizovan od 2013. godine, a fizički napadi, pretnje i sajber-nasilje ostaju veliki problem, kao i pasivnost vlade u preduzimanju konkretnih mera zaštite. U Hrvatskoj su trenutno aktivne najmanje 924 tužbe protiv medija i novinara, od kojih tužioci potražuju skoro 78,5 miliona kuna, što pokazuje da se procesuiranje novinara i medija nastavlja. Iako je taj broj u stvarnosti i veći. Političari, sudije i moćni ljudi pronašli su pravni mehanizam za cenzuru, zastrašivanje i ućutkivanje kritičnih novinara i medija kroz tužbe, visoke kazne i troškove odbrane.

STANJE SLOBODE MEDIJA U DRUGIM ZEMALJAMA

Na vrhu liste najbezbednijih zemalja za novinare, prvih 12 mesta obeleženih belom bojom već dugi niz godina su svakako

Skandinavske zemlje, koje su poznate po dobro razvijenoj javnoj podršci novinarskom radu.

Norveška je pet godina zaredom na prvom mestu kao najbolje pozicionirana, iako su se, kako se navodi, mediji u toj zemlji žalili na nedostupnost državnim informacijama o pandemiji. Finska je zadržala drugo mesto, dok je Švedska vratila treću poziciju, koju je prošle godine držala Danska, koja je ove godine zauzela četvrto mesto. Ove godine samo 12 od 180 zemalja (7%) može tvrditi da nudi povoljno medijsko okruženje, u poređenju sa 13 zemalja (8%) prošle godine.

Žuta označava 13. (Nemačka) do 48. mesta u Rumuniji. Nemačkoj je oduzeta klasifikacija kao „dobra“ jer su desetine njenih novinara napale pristalice ekstremističkih grupa i grupa koje podržavaju teorije zavere tokom protesta protiv ograničenja uvedenih u borbi protiv pandemije. Sjedinjene Američke Države takođe spadaju u žutu zonu, zauzimaju 44. i jedno mesto niže, iako je prošlu godinu bivšeg predsednika Trampa obeležio rekordan broj napada na novinare (oko 400 slučajeva) i hapšenja novinara (130) u pokušaju za pokrivanje protesta. širom zemlje protiv sistemskog rasizma i policijske brutalnosti prema obojenim ljudima. Ali dolaskom novog predsednika Bajdena, situacija se popravlja gde on obećava da će podržati okruženje istine i ističe da je cilj njegove administracije da SAD povrate status svetskog svetionika slobode izražavanja.

Rusija spada u crvenu zonu jer je njena situacija klasifikovana kao „loša“ i nalazi se na 150. mestu.

Ona je pokrenula svoj represivni aparat da ograniči i kontroliše medijsko izveštavanje o protestima podrške protivniku Kremlja Alekseju Navalnom. Glavni TV kanali nastavljaju da bombarduju gledaoce propagandom, a nejasni i selektivni zakoni se koriste za proizvoljno hapšenje novinara koji se često nazivaju „stranim agentima“. U ovu grupu spada i Turska, koja zauzima 153. mesto. U „Novoj Turskoj“ pod vlašću Redžepa Tajipa Erdogana cenzura interneta je dostigla svoj vrhunac. Turske vojne operacije duž granice sa Sirijom, političke manipulacije sirijskom izbegličkom krizom i pandemija korona virusa korišćeni su kao glavni alati za jačanje autoritarne politike prema kritičnim medijima i korišćenje prvostepenog sistema u političke svrhe. Vlada kontroliše 90% nacionalnih medija, a kritikovanje i pozivanje vlade na odgovornost je sada gotovo nemoguće, jer pluralizam nastoji da bude uklonjen svim mogućim sredstvima. Belorusija je pala za pet mesta u odnosu na 2020. i sada je 158. od 180 zemalja, a u opisu se navodi da je „za novinare najopasnija zemlja u Evropi“. U Belorusiji je prošle godine uhapšeno 97 novinara, 11 se trenutno nalazi u zatvoru, a 50 internet sajtova je blokirano.

Zemlje koje su obojene u crno klasifikovane su kao „veoma loše“ okruženje za slobodu medija i kreću se od 160 do 180 mesta. Kina je na 177. mestu, koja nastavlja da pooštrava internet cenzuru, nadzor i propagandu do nivoa bez presedana. Dalje, Kinu slede tri totalitarne države koje

su uvek na poslednja tri mesta Turkmenistan (178), Severna Koreja (179), a na poslednjem mestu Eritreja.

Ove zemlje imaju apsolutnu kontrolu nad svim vestima i informacijama sa tvrdnjama da nisu imale slučajeve COVID-19.

U svetu je 2020. godine ubijeno najmanje 30 novinara, dok je njih 21 ubijeno zbog svog rada, što je deset više nego prošle godine. Drugi novinari su stradali u gašenju požara ili borbama na područjima sukoba, ali i na drugim zadacima koji su bili opasni po život. Meksiko (143) je bio najrazornija zemlja za novinare u kojoj su karteli, kriminalne grupe i militanti bili odgovorni za ubijanje novinara, a slede Avganistan (122), Filipini (138), Sirija (173). Prema podacima komiteta za zaštitu novinara (CPJ), prošla godina je imala najmanji broj ubistava novinara od 2000. godine – 26. U Iranu (174) imamo slučaj direktnog i javnog ubistva novinara od strane vlade. Iran je 12. decembra pogubio novinara Ruholaha Zama zbog kritičkog izveštavanja o iranskim zvaničnicima i pružanja informacija o vremenu i lokacijama protesta 2017. Situacija je najopasnija za novinare koji se bave istraživačkim novinarstvom i prateći policiju u svojim izveštajima, nasiljem u vezi sa ilegalnim drogama i kriminalom. Posebno zabrinjava rodno zasnovano nasilje usmereno na novinarke.

“Novinarstvo je najbolja vakcina protiv dezinformacija“, rekao je generalni sekretar RSF Kristof Deloar.

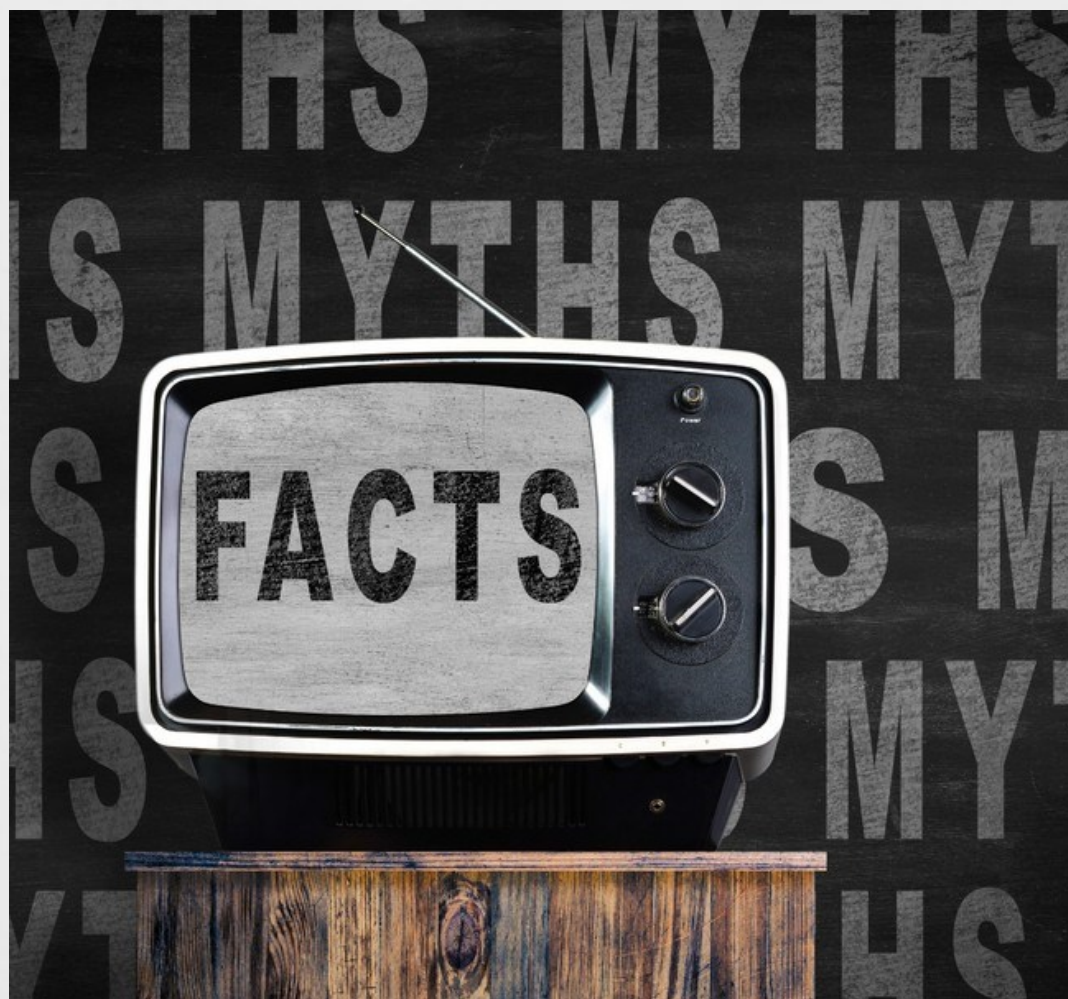
„Nažalost, njegovu proizvodnju i distribuciju prečesto blokiraju politički, ekonomski, tehnološki, a ponekad i kulturni faktori. Kao odgovor na viralnu prirodu prekograničnih dezinformacija, na digitalnim platformama i društvenim mrežama, novinarstvo je glavni način da se osigura da javna debata bude zasnovana na raznovrsnom skupu činjenica“, istakao je Deloar.

Ono što možemo zaključiti jeste da su medijske slobode ugrožene i da u medijskom svetu vlada klima straha i napetosti u kojoj mržnja i animozitet prema novinarima prerasta u nasilje. Broj zemalja koje su označene kao bezbedne za novinare konstantno opada, a autoritarne vlasti širom sveta stežu obruč oko medija. Drugi veliki problem je činjenica da su medijske kuće u vlasništvu političara, moćnika, oligarha koji kontrolišu novine i televiziju i koriste ih kao oruđe za postizanje ličnih ciljeva. Na osnovu svih ovih podataka možemo govoriti o globalno neizvesnoj klimi za novinare.

Reference:

1. Reporters Without Borders website, <https://rsf.org/en/ranking/2021>
2. Georgi Gotev, 2021, World Press Freedom Index 2021: EU getting more heterogeneous [online], EURACTIV.com, Available from <https://www.euractiv.com/section/digital/news/world-press-freedom-index-2021-eu-getting-more-heterogeneous/> [Accessed 8 May 2021]

Pričanje priča i provera činjenica

Autori: Ajna Veladžić i Omer Muminović BRAVO BiH

Pričanje priča

Nekada se želelo na jedinstven način okupiti druge, obrazovati, zabaviti i pozvati na akciju. I jedan je ispričao priču. Njihova publika je bila dirnuta i inspirisana nikada do sada nečuvanim narativom punim zanimljivih likova, nezaboravnih događaja i privlačnih izreka. Bila je to skoro magija i, istovremeno, moć koja se mora imati u trendu. Priču po priču, stvarala se prava umetnost pripovedanja i rado korišćena i divila se do kraja.

Da se vratimo u sadašnjost, ima mnogo dobrih priča ispričanih i napisanih svaki dan za dugu listu svrha. Počevši od poslovnog sektora, motivisanja radnika i studenata, do akcija nevladinih i političkih institucija, dobro ispričane priče uvek rade svoj posao. Menjaju nas iznutra, preusmeravaju našu perspektivu i teraju nas da se krećemo. Priče čine da sve izgleda moguće, a ljudi, koji vole da veruju u to, vole i priče.

Dok se pripovedanje može koristiti u svim sferama života, ono ima svoj značaj u očuvanju kulture. Da li ste ikada čuli za zapadnoafrički model pripovedanja? Kladimo se da je čista zabava sedeti oko vatre posle večere i slušati pripovedača. Pored toga, zasluge irskim pripovedačima. Oni rade iscrpljujući posao putujući od sela do sela da bi okupili ljude, obrazovali ih i zabavljali.

Sigurno su primetili ono što sugeriša istraživanje psihologa Džeroma Brunera, da se priča lakše zapamti nego činjenice. Tačnije, 22 puta.

Stoga, bilo kroz kulturu, religiju ili rad, svi mi dolazimo u dodir sa ovom vrstom umetnosti i postajemo svesni njene moći. Bez sumnje, svi dobijamo podsticaj da se razvijemo u dobre pripovedače.

Na kraju, ostavljamo vam čuvenu priču o Stivu Džobsu iz 2015. godine, imajući u vidu njegove reči:

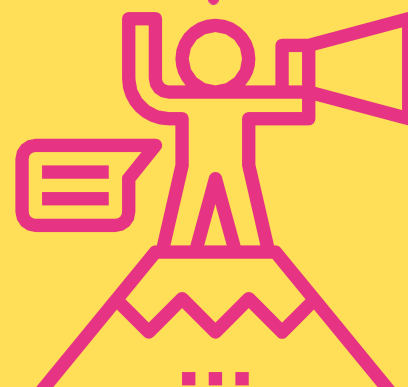
„Najmoćnija osoba na svetu je pripovedač. Pripovedač postavlja viziju, vrednosti i dnevni red čitave generacije koja će doći...“

Zanimljivost: Nije uvek bio dobar pripovedač. Svima nam je potrebna vežba.

Provera činjenica

U medijskom okruženju 21. veka postoje različiti izazovi kojih potrošači medija treba da budu svesni i da ih prevaziđu. Jer, u suštini, mediji treba da imaju za cilj da informišu ljude o suštinskim svakodnevnim vestima, a ne da manipulišu emocijama ljudi, što danas može biti slučaj. Međutim, to nije jednostavno zagovarati jer mediji privlače pažnju naslovima koji izazivaju emotivnu reakciju. Uspostavljanje veze između vesti i svakodnevnog života ljudi, uglavnom ličnih, čini ih veoma uticajnim i sveprisutnim. Na taj način, personalizovanim oglašavanjem sa sponzorisanim informacijama, pojedinci su često prva i poslednja prepreka za široko rasprostranjene dezinformacije ili vesti, o kojima je neophodno biti informisan. Ali, pošto se pojavi izazov, uz njega ide i potencijalno rešenje. U pogledu ovog specifičnog pitanja, zanimanje proverom činjenica dobija na zamahu.

Međutim, fenomen provere činjenica nije izum 21. veka. Njegovi koreni sežu u prošlost. Na primer, u SAD su prve inicijative za proveru činjenica počele da se pojavljuju u periodu između 190. i 1900. godine kada su prvi put otvorene organizacije za ispravljanje obmanjujućih i netačnih vesti (Fabry, 2014).

Kako je vreme prolazilo i značajno više vesti je počelo da se svakodnevno predstavlja javnosti, provera činjenica dobija na globalnom značaju. Platforme društvenih medija, kao što je Facebook na prvom mestu, revolucionisale su komunikaciju, ali su takođe navele ljude da slobodno pišu ono što im padne na pamet, a da ne budu odgovorni za moguće posledice koje mogu da dovedu. Međunarodna mreža za proveru činjenica (IFCN), sa sedištem u Pointer institutu u Sankt Peterburgu, na Floridi, ubrzala je globalni odgovor povezujući provere činjenica na globalnom nivou uspostavljanjem provera činjenica u Africi, Evropi, Severnoj Americi i drugim geografskim oblastima.

Međutim, nisu svi upoznati sa načinom funkcionisanja provere činjenica. Često, zbog nedostatka informacija, izveštaji o proveri činjenica prolaze ispod radara. Ali, kao obični korisnici društvenih medija, imati ih „na našoj strani“ je alternativa svakom odgovornom onlajn korisniku da bude na odgovarajući način informisan i objektivan. Državni univerzitet Rajt (2021) ističe korake koji se mogu preduzeti da bi se procenile najnovije informacije, navodeći četiri glavna koraka sledećim redosledom:

- Koristite sajtove za proveru činjenica
- Procenite informacije koristeći CRAAP test (optičaj, relevantnost, tačnost, ovlašćenje i svrha)
- Proverite pristrasnosti
- Odstupiti

FACT-CHECKED

I skoro svaki put ćemo otkriti da je korišćenje sajtova za proveru činjenica prvi korak u proceni sumnjivih informacija koje nam se svakodnevno prikazuju.

Reference:

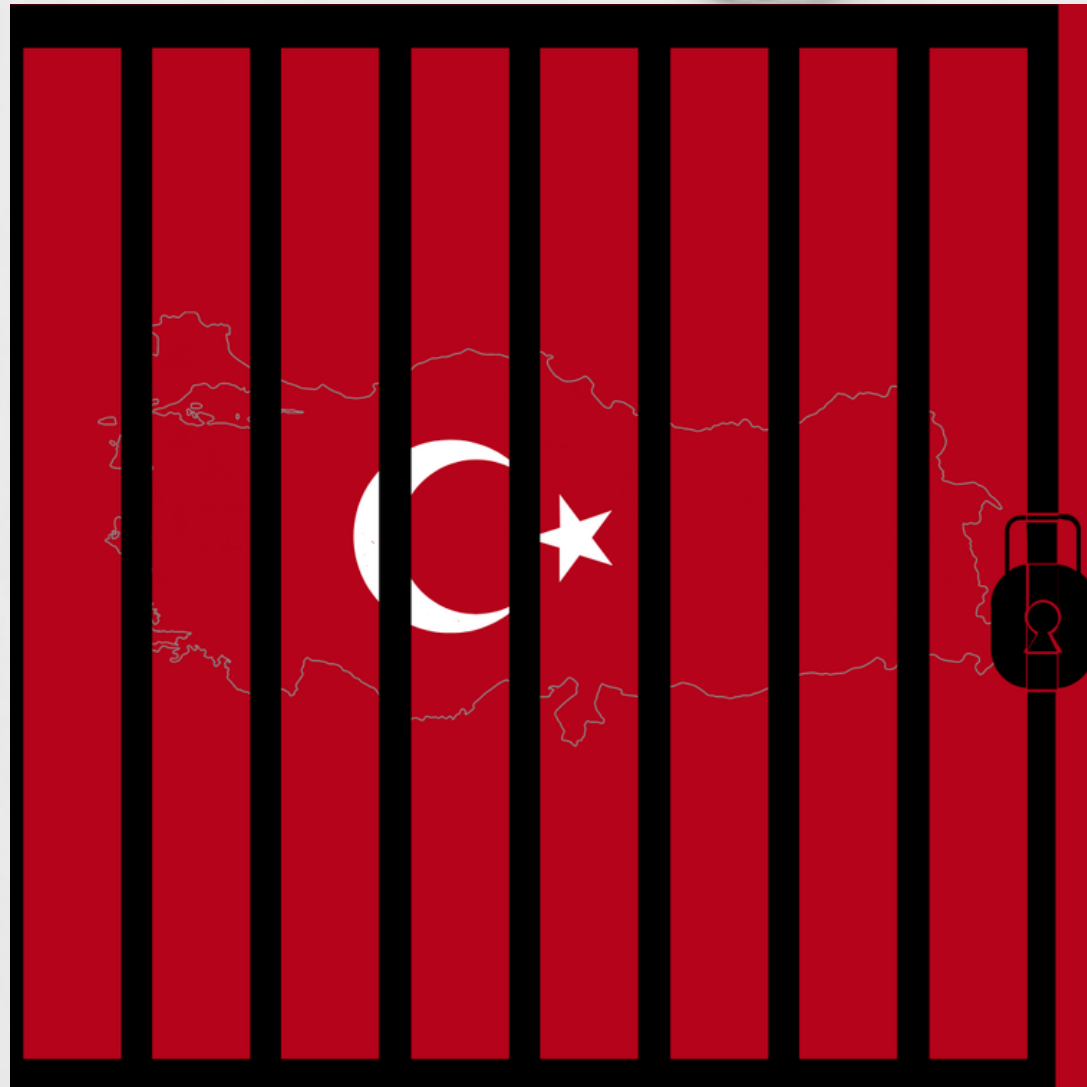
Fabry, M. (2017) Here's How the First Fact-Checkers Were Able to Do Their Jobs Before the Internet, Time, 24 August 2017, viewed 31 May 2021, available at:
<https://time.com/4858683/fact-checking-history/>

Stanford News (2014) 'You've got to find what you love', Steve Jobs, 14 June 2005, available at:
<https://news.stanford.edu/2005/06/14/jobs-061505/>

Wright State University (2021) Media Literacy and Fact-Checking, available at:
<https://guides.libraries.wright.edu/c.php?g=1019856&p=7415415>

Pogled na Tursku

Autor: Ajna Veladžić BRAVO BiH

Pogledajmo zemlju koja je na razne ekonomske, političke i kulturne načine povezana sa Bosnom i Hercegovinom, ali i sa drugim balkanskim zemljama.

Da li ste znali da je Turska jedan od najvećih tamničara novinara, u konkurenciji sa Kinom, Egiptom i Saudijskom Arabijom? Jasno je da se nešto dešava u medijskom svetu zemlje.

Prema Reuters Digital News Reports-u, ukupno poverenje u vesti u 2020. bilo je 55%, što je prilično visoko, slično kao u drugim zemljama. Međutim, i dalje postoji zabrinjavajuća činjenica da ogromnih 49% kaže da je naišlo na lažne vesti u nedelji pre istraživanja. Ako uporedimo statistiku sa nemačkih 9%, možemo zamisliti obim problema. Turski mediji su postali bazen vesti, čiji je veliki deo rezervisan za lažne. Ljudi se s pravom žale na ovo pitanje, jer im je teško razlikovati izmišljene priče i živu stvarnost.

Istražujući nivoe njihove sumnje, postoji korelacija između vrste medijskog kanala i nepoverenja. Istraživanje „Media Kullanımı ve Haber Tüketimi“ zabeležilo je manje nepoverenja u potrošnju TV i štampanih vesti. S druge strane, ljudi su skloniji da budu sumnjičavi kada stupe u kontakt sa internet vestima.

Ovo može objasniti zašto većina ljudi širom zemlje pokazuje sklonost ka TV vestima, iako građani urbanih sredina više koriste internet.

U daljem istraživanju nepoverenja prema vestima turske populacije, istraživanje je pokazalo da pojedinci koji su prijavili da prate vesti iz politike, kulture ili nauke više sumnjaju u validnost i istinitost vesti od pojedinaca koji su rekli da prate druge teme.

Da bismo upotpunili ukupnu sliku o aferama lažnih vesti u Turskoj, vratimo se novinarskim zatvorenicima. Veruje se da političke stranke imaju kontrolu nad medijima, stvarajući provladine kanale kojima, prema Rojtersovim digitalnim vestima, oni koji imaju tendenciju da imaju manje poverenja, ali lojalnije.

Jasno je da ljudi osećaju potrebu za boljim i nezavisnim medijskim sistemom koji će istinito služiti društvu, kao i za obrazovanjem koje će pomoći ljudima da razlikuju lažne i prave vesti. U težnji za rešavanjem problema postoji Teiit.org, pozitivan primer doprinosa eliminisanju štetnih laži i povećanju svesti u medijima. Funkcionišući kao veb-sajt, Teiit.org je razotkrio stotine lažnih priča i izveštaja da bi dobijao više od 30 sumnjivih vesti dnevno za proveru. Osim toga, Teiit.org radi na edukaciji javnosti o prepoznavanju lažnih vesti.

Kao SLAM, delimo mišljenje o osnivaču Teiit.org, mladom novinaru Mehmetu Atakanu Foci: „Da bismo se uhvatili u koštac s problemom lažnih vijesti, nije dovoljno objavljivati članke o dezinformacijama.

Želimo da edukujemo ljude i da im damo alate za jačanje njihovih kapaciteta za verifikaciju.“

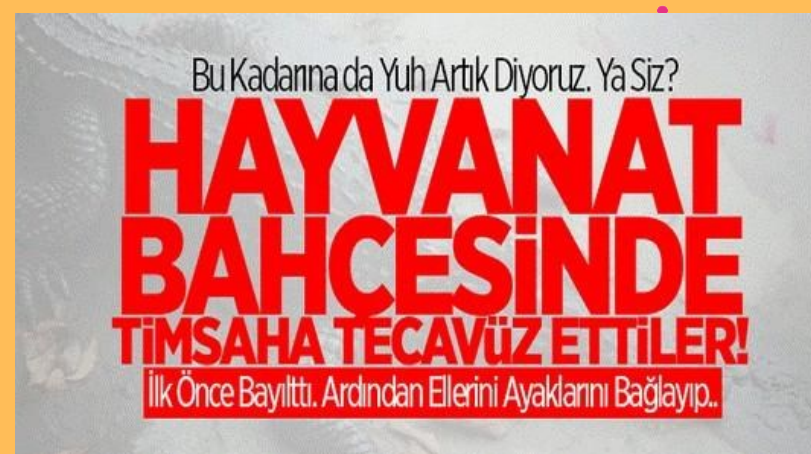
Na kraju, pogledajmo neke od najbrutalnijih i najbanalnijih lažnih vesti koje objavljuju turski mediji

„Raketa koju su ispalili Nemci pogodiće SAD.“

"Hiljade ljudi neprestano se kolju u državu Arakan u Mjanmaru. Oni koji ćute o zločinima protiv čovečnosti postaju saučesnici u zločinu." ⁵

"silovan krokodil u zoološkom vrtu. Prvo uspavan. Vezavši mu udove ..." ⁶

¹ Mark Lowen, "Fake news in Turkey: Hunting for truth in land of conspiracy", BBC News, <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/news/amp/world-europe-46137139> (accessed 21 March 2021)

² Ibid., <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/news/amp/world-europe-46137139> (accessed 21 March 2021)

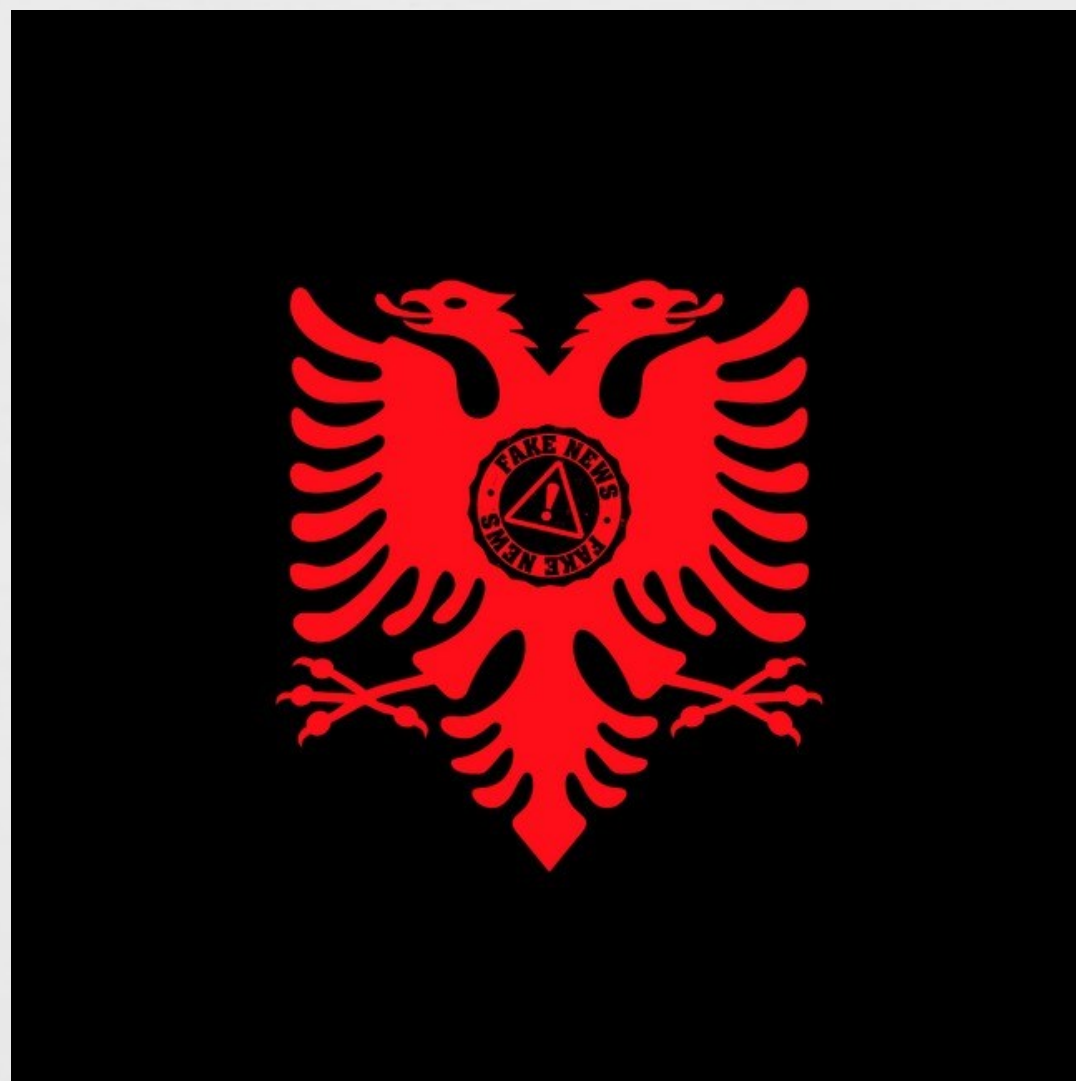
³ Ibid., <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/news/amp/world-europe-46137139> (accessed 21 March 2021)

⁴ Serdar, "Uydurma Haberler ve Medyada Sazan Avı", Yalansavar, <https://yalansavar.org/2017/04/05/uydurma-haberler-ve-medyada-sazan-avi/> (accessed 21 March 2021)

⁵ Mark Lowen, "Türkiye'de sahte haberler: Komploteorilerinin gezdiği topraklarda doğrunun avı", BBC News Turkey, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46221257> (accessed 21 March 2021)

⁶ Selim Gerçeker, "2017'de Viral Olmuş Ve Gerçekliğine Birçok İnsanı İnanırmış 17 Yanlış Haber", Listelist,

Tačno ili netačno?

Prema izveštaju Indeksa medijske pismenosti za 2018. koji je sproveo Institut za otvoreno društvo u Sofiji, utvrđeno je da su „balkanske zemlje najpodložnije u Evropi 'lažnim' vestima - zbog svojih visoko kontrolisanih medija, niskog nivoa obrazovanja i niskog nivoa poverenje u društvo [1].” Svaka pojedinačna država, ne samo u regionu Balkana već i širom sveta, imala je svoja iskustva sa lažnim vestima i slobodom štampe ili sa njihovim nedostatkom, ali se sve svodi na jedno - kako se to rešava? Glavna zemlja u fokusu ove analize na nivou zemlje je prelepa Republika Albanija. Kao jedna od najlepših zemalja koje sam ikada lično posetio, puna bogate i tradicionalne kulture, neverovatne hrane, složenog jezika sa raznim dijalektima i možda najjačeg osećaja nacionalizma koji ste verovatno ikada iskusili, mogli biste reći da ga Albanija zaista ima sve. Ali, da li je to slučaj kada su u pitanju lažne vesti u Albaniji?

Od ove godine, Albanija je trenutno na 83. mestu u Svetskom indeksu slobode štampe za 2021. godinu, što je otprilike prosečno mesto u poređenju sa njenim susednim zemljama [2]. Na granici sa Albanijom, Kosovo * je rangirano na # 73, Crna Gora je na # 104, a Grčka na # 70 [2]. Albanija je zabeležila mešavinu povećanja i smanjenja u poslednjih 8 godina, što se može videti u tabeli 1 ispod.

Year	Ranking		Year	Ranking	
2020	84 / 180	↓	2015	82 / 180	↑
2019	82 / 180	↓	2014	85 / 180	↑
2018	75 / 180	↑	2013	102 / 180	=
2017	76 / 180	↑			
2016	82 / 180	=			

Tabela 1. Rangiranje od 2013. (Izvor: Reporteri bez granica)

Pored rangiranja Albanije kada je reč o slobodi štampe, zemlja je imala svojih problema sa rukovanjem lažnim vestima i dezinformacijama, mnoga pitanja koja su i danas veoma istaknuta. U studiji iz 2021. godine pod naslovom „Mapiranje lažnih vesti i dezinformacija na Zapadnom Balkanu i identifikovanje načina da se efikasno suprostavi njima“, analizirana je Albanija, zajedno sa ostalim zemljama Zapadnog Balkana, i pronađene ključne tačke u vezi sa slučajem Albanije koje će biti objašnjeno dalje u tekstu [3].

Studija slučaja br. 1: Premijer društvenih medija

Nazvan „premijer društvenih medija“, premijer Edi Rama trenutno obavlja funkciju 33. premijera Albanije i imao je dosta naleta na širenje dezinformacija u političke svrhe. Kao i u svakoj zemlji, političari su poznati po tome što iskorišćavaju ljude koje bi trebalo da predstavljaju i štite širenjem dezinformacija i diskreditacijom medija, ali kako to dugoročno pomaže premijeru Rami? U martu 2020, ono što znamo kao početak pandemije COVID-19, premijer Rama je bio primoran da se javno izvini zbog svoje uloge u širenju dezinformacija. Njegovi pogrešno protumačeni pogledi na video-snimku dospeli su na međunarodne naslove i izazvali tenzije između Albanije i Španije koje su se na kraju mogle izbjeći da su on i njegov tim izvršili dužnu pažnju i proverili šta se dešava. Rama je bio primoran da se javno izvini u martu 2020. zbog izmišljanja navoda da su španski zvaničnici koristili nasilnu policijsku taktiku kako bi zaustavili širenje COVID-19. Ispostavilo se da je njegov 'dokaz' video snimak alžirske policije koja napada demonstrante [3].

Albanski novinski sajt, Ekit Nevs, „obavezuje se na nezavisnost, tačnost i pošteno izveštavanje, ponosni smo što kopamo dublje i pričamo priče koje drugi ne žele da pokrivaju [4].“ Mnoge medijske platforme su ili potpuno pristrasne ili čak uplašene. da se pozabavimo jakim političkim ličnostima kao što je premijer, na primer, ali ne i Ekit Nevs.

Ulivajući strah ljudima koje treba da štiti, premijer Rama je iskoristio snimak alžirske policije koja napada demonstrante, tvrdio da se to dešava u Španiji, a zatim je zapretio svom narodu istom upotrebom sile ako se prekrši policijski čas. Ekit Nevs su se potrudili i podelili sa ljudima kako ovaj video nema nikakve veze sa Španijom ili COVID-19 i navode „Premijerov pokušaj da ove slike prosledi kao potragu za 'normalnom' reakcijom u vreme krize može biti razlog za zabrinutost [5]” Slučajevi poput ovog trebalo bi da budu razlog za zabrinutost, jer to jednostavno ne bi trebalo da se dešava danas i ne bi trebalo da se desi neko ko ima toliku političku moć.

Studija slučaja br. 2: Paket protiv klevete

U decembru 2019, samo nekoliko meseci pre vrhunca pandemije COVID-19 i javnog izvinjenja premijera Rame, Albanija je predstavila svoj „paket protiv klevete“, set zakona koji je „trebao“ da se pozabavi borbom protiv dezinformacija. Novinari, kao i Savet Evrope, ovaj paket su visoko ispitali jer je reč o „pokušaju da se zatvore usta medijima dok se vlada suprotstavila da samo reguliše“ džunglu dezinformacija i mržnje [6].“ Dakle, šta konkretno uključuje paket? Jednostavno rečeno od strane urednika Rojtersa Entona Abilekaja, „ovaj zakon kaže 'ako nam se ne sviđa vaša vest, možemo da je uklonimo i da vas kaznimo' [6]”.

Kako je to moguće u 2021? Lako. Kada je sama vlada jako korumpirana (Transparensi internešenel je Albaniju rangirao kao # 104 / # 180 u svom Indeksu percepcije korupcije za 2020.), onda se zakoni menjaju i kreiraju u korist onih koji su na vlasti. Rojters navodi da je parlament prilagodio dva zakona kako bi ovlastio Upravu za medije Albanije (AMA) i Upravu za elektronske i poštanske komunikacije da saslušaju žalbe na veb-sajtove sa vestima, zahtevaju povlačenje, izriču kazne do 1 milion leka (9.013,88 dolara) i obustave njihovu aktivnost, navodi Rojters. [6]” Na kraju krajeva, sve je to posao. Koliko god nesrećno zvučalo, ovi zakoni nisu stvoreni za boljitak zemlje, već kao način da se mediji cenzurišu i da se istovremeno brzo zaradi.

Šta se dalje dešava?

Kao i u svakoj zemlji na Zapadnom Balkanu i širom sveta, lažne vesti i njihovo širenje su glavne teme razgovora gde se još uvek određuju sledeći koraci. Pre samo dve nedelje, premijer Rama je proglasio pobjedu na opštim izborima u Albaniji. Čak i uz njegovo javno izvinjenje i mnoge negativne kritike u medijima, čini se da ipak ima podršku javnosti. Što se tiče paketa za borbu protiv klevete, Dunja Mijatović, komesarka Saveta Evrope za ljudska prava, izjavila je da je paketu i novoprimenjenim zakonima hitno potrebno poboljšanje, ali da poboljšanje tek predstoji.

Iako je svaka zemlja drugačija i svaki slučaj je drugačiji, ono što možemo da uradimo kao birači je da se obrazujemo što je više moguće o oblasti lažnih vesti i da obrazujemo druge kako bismo osigurali da se taktike manipulacije ne koriste za tumačenje naših sopstvenih misli i ideje. Mi ovde u SLAM-u se nadamo boljoj budućnosti i sve počinje od nas.

* Ova oznaka ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244 (1999) i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Reference:

- [1] “Balkan Countries Most Vulnerable to ‘fake’ News: Report.” COALITION OF INFORMATION AND MEDIA USERS IN SOUTH EAST EUROPE. EU-UNESCO. Web. 09 May 2021.
- [2] “Albania : Threat from Defamation Law: Reporters without Borders.” RSF. Web. 09 May 2021.
- [3] GREENE, Samuel, Gregory ASMOLOV, Adam FAGAN, Ofer FRIDMAN, and Borjan GJUZELOV. “Mapping Fake News and Disinformation in the Western Balkans and Identifying Ways to Effectively Counter Them.” European Parliament. Policy Department, Directorate General for External Policies. Web.
- [4] “Our Mission – Exit – Explaining Albania.” Exit. 09 July 2020. Web. 09 May 2021.
- [5] “Albanian PM Claims Video of Algerian Police Beating Protesters Is Spanish Government's Response to Coronavirus – Exit – Explaining Albania.” Exit. 21 Mar. 2020. Web. 09 May 2021.

Vesti u Italiji

Nastavljamo sa istraživanjem sveta lažnih vesti u zemlji bogatoj kulturnim, modnim, verskim i političkim događajima. Zahvaljujući široko rasprostranjenim dezinformacijama, ljudi živopisne Italije se bore da održe korak sa stalnim dešavanjima u svom živahnom kulturnom i društvenom životu.

Samo 29% italijanske populacije navodi da veruje medijima (Nevman, Flethcer, Schulz, Andi & Nielsen, 2020, str.75). Razlog leži prvenstveno u političkom uticaju na novinarstvo u vidu korupcije ili agresivnog prisiljavanja. Ilustracije radi, ima slučajeva u predizbornom periodu 2016. Italiju je potresla šokantna priča o 9-godišnjoj muslimanskoj devojčici koju je silovao njen 35-godišnji „muž“. Osim toga, širom zemlje kružile su fotografije članice Demokratske partije Marije Elene koja se pridružuje sahrani mafijaškog bosa Salvatorea Riine. Vest je, međutim, bila lažna, ali ne zbog toga. Kako nikada nije bilo potpuno jasno ko stoji iza ideja, opravdano se veruje da je politička propaganda ponovo bila u akciji, ovoga puta da bi zagovarala stavove protiv imigracije i štetila ugledu političkih rivala.

Podsećajući da je vest objavljena u predizbornom periodu, sve se slaže.

Stoga je logično da su medijski brendovi kojima se najviše veruje oni koji su najmanje povezani sa političkim partijama i organizacijama.

Fejsbuk za Italiju, Italija za Fejsbuk

Prema Mateu Renciju, lideru stranke, društveni mediji, posebno Fejsbuk, imaju presudan uticaj na demokratiju u zemlji. Zanimljivo je da je njegova izjava dovela do odluke Facebook-a da napravi poseban jednomesečni program za italijanske korisnike u 2018. Program je funkcionisao kao sistem za raskrinkavanje koji bi primao izveštaje o lažnim vestima od korisnika, a zatim ih prosleđivao profesionalcima koji rade u Italija. Oni ne samo da bi proveravali istinitost vesti, već bi i napisali tačnu verziju ako bi se pokazalo da je početna lažna. Rezultat se pokazao dve godine kasnije – 2020. Fejsbuk je bio drugi kanal društvenih medija sa najvećim poverenjem i favorizovanjem u Italiji, osvojivši poverenje 75% Italijana. Za poređenje, Twitteru je verovalo samo 18%.

Međutim, borba Italije sa sveopštim dezinformacijama je u toku i zemlja je počela da pokazuje napore ne samo da suzbije širenje lažnih vesti, već i da obrazuje ljude da prepoznaju i razlikuju prave i lažne. S tim ciljem, pokrenuti su neki eksperimentalni projekti o medijskoj pismenosti koji će, nadamo se, biti odskočna daska u podizanju kvaliteta italijanskih medija.

Podsetimo se koliko je Italija bila teško pogođena u prvim mesecima pandemije COVID-19. Panika i neizvesnost opšte javnosti stvorili su idealno okruženje za generisanje i širenje lažnih vesti. Nije iznenađujuće da su vesti obično bile pravljene na način da povećaju već veliki strah i paniku kod građana. Pandemija bi u Italiji mogla da ostavi nižu stopu poverenja u medije nego što je bila pre pandemije.

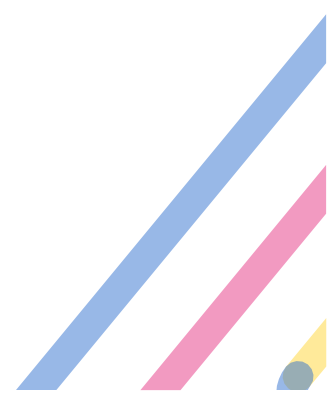
Ipak, čak i ako se to ne dogodi, i dalje postoji potreba za borbom protiv širenja dezinformacija i povećanjem medijske pismenosti kako bi se italijanskim stanovnicima pružilo rezervisano pravo na tačne vesti.

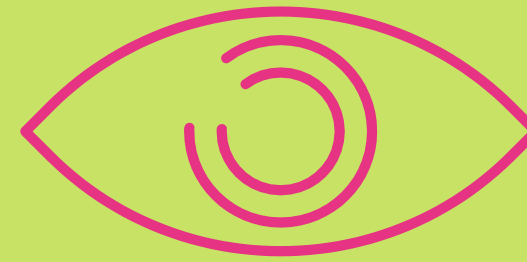
Na kraju, pogledajmo primere lažnih vesti sa kojima se Italijani susreli u poslednjem periodu.

Korona virusom u Vimerkateu, kontaminirane žene rade u tržnom centru „Torri Bianche“

Izvor: MBNews

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

„Fiskalna šala: porezi veći za 3,2 miliona poreznih obveznika.“

Izvor: neXt

„Računi, potez koji pomaže Di Maju u pogledu glasačkih kutija.“

Izvor: Il Blog delle Stelle

Pandemija lažnih vesti u Srbiji

Autor: Sara Međić BRAVO BiH

Šta su lažne vesti?

Lažne vesti su medijski izveštaji koji sadrže nedvosmisleno lažne tvrdnje, odnosno informacije koje ne odgovaraju činjenicama. Za razliku od greške u izveštavanju, lažne vesti podrazumevaju svesno dezinformisanje javnosti. Drugim rečima, to je informacija koju je neko izmislio i predstavio kao pravu vest ili objavio znajući da nije tačan.

Fenomen - lažne vesti u Srbiji

Prema izveštaju Reportera bez granica (RSF), Srbija je zemlja „sa slabim institucijama koja je žrtva lažnih vesti koje šire senzacionalni mediji koje podržava vlada, zemlja u kojoj su novinari izloženi gotovo svakodnevnim napadima koji sve više dolaze od vladajuće elite. i provladini mediji”. Što se tiče indeksa slobode medija za 2020. koji sprovodi RSF, Srbija se trenutno nalazi na 93. mestu od 180 mesta, što je veoma nisko mesto za zemlju koja želi da postane deo Evropske unije.

Srpsko medijsko tržište je malo i prezasićeno medijima koji rade pod izuzetno oštrim ekonomskim pritiskom. U Agenciji za privredne registre (APR) registrovano je više od 1600 medija, iako je zbog loše uređenog medijskog sistema tačan broj registrovanih aktivnih medija i dalje nepoznat. Dva javna emitera - RTS sa nacionalnom pokrivenošću i RTV sa regionalnim - ostvaruju najveći deo svojih prihoda iz državnog budžeta. Osim toga, oni se nadmeću sa drugim medijima za akcije na sve manjem tržištu oglašavanja, koje je prema Nilsenu vredelo oko 174 miliona evra u 2016. U međuvremenu, u novom godišnjem izveštaju Freedom House koji finansira Vlada SAD, Srbija se nalazi u kategoriji hibridnih režima. Izveštaj naglašava da postoji nazadovanje u pogledu demokratskog upravljanja na nacionalnom nivou.

Kako prenosi Radio „Slobodna Evropa”, srpski mediji su jedni od najvećih izvoznika lažnih vesti u susedne zemlje, navode podaci specijalizovanih portala koji prate ovu negativnu pojavu na Zapadnom Balkanu. Istovremeno, prema najnovijim dostupnim istraživanjima o uticaju lažnih vesti, Srbija je treća zemlja u Evropi – odmah iza Rumunije i Češke. Iako je to podatak iz 2018. godine, na izveštaju European Communication Monitora, urednik portala FakeNews tracker Stefan Janjić ističe da se situacija nije mnogo promenila.

Koliko je lažnih vesti, govori i podatak da je portal Raskrikavanje u godinama iza nas detektovao 945 lažnih vesti, samo na naslovnim stranama četiri najtiražnija tabloida u Srbiji – Alo, Informer, Srpski telegraf i Kurir. Mnoge lažne vesti iz Srbije prelaze granice u druge zemlje. Istraživanje koje je 2019. godine sproveo Raskrikavanje pokazalo je da je od 29 medija otkrivenih kao izvor političkih dezinformacija, njih 15 u Srbiji.

Na naslovnim stranicama srpskih medija skoro svaki šesti naslov objavljen u 2020. godini bio je lažna vest, pokazalo je istraživanje „Spoljnopolitičke posledice krize Covid-19 u Srbiji“ koje je sproveo Savet za stratešku politiku (CFSP) uz podršku ambasada SAD. Istraživanje „Epidemija lažnih vesti“ koje su sproveli Dajana Ostojić i Miloš Mihajlić pokazalo je da su glavne teme na naslovnim stranama bile vesti vezane za korona virus – ukupno 26,9 odsto, dnevna politika - 17,5 odsto, a od najvećih stranih koji su predstavljali uglavnom SAD. (170 puta), Rusija (84 puta) i EU (50 puta).

Kako suzbiti širenje lažnih vesti?

Veoma je važno naučiti kako da otkrijemo lažne vesti, jer ako ne proverimo informacije koje dođu do nas, verovatno ćemo ih podeliti na našim platformama društvenih medija i upasti u krug širenja lažnih vesti u javnoj sferi.

Ovo je 5 ključnih stvari koje uvek treba da uradite kada čitate članak:

1. Proverite autora članka;
2. Proverite izgled portala vesti / veb stranice;
3. Proverite da li novinski portal ima impresum;
4. Proverite vesti na drugim izvorima / portalima vesti;
5. Kritički razmislite pre nego što podelite vesti.

Izvori:

1. <https://www.euractiv.com/section/digital/news/in-serbia-fake-news-is-spread-by-state-backed-media/>
2. <https://www.mom-rsf.org/en/countries/serbia/>
3. <https://rsf.org/en/serbia>
4. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-lazne-vesti/30404473.html>
5. <https://www.danas.rs/drustvo/istrazivanje-svaka-sesta-vest-sa-naslovnica-dnevni-listova-u-srbiji-lazna/>

Uvid u crnogorsku „organizovanu kampanju lažnih vesti i dezinformacija“

Ajla Aljović BRAVO
BiH

Kroz prethodne članke projekta Structured Learning for Awareness in Media (SLAM) mogli ste da se upoznate sa definicijama i karakteristikama lažnih vesti i njihovom zastupljenošću u Turskoj, Albaniji, Italiji, Bosni i Hercegovini i Srbiji. Sada je na redu uvid u „organizovanu kampanju lažnih vijesti i dezinformacija“ u Crnoj Gori, jednoj od zemalja učesnica pomenutog SLAM projekta.

ZAKON O SLOBODI VEROISPOVESTI I LAŽNE VESTI

Tenzije oko novog crnogorskog zakona o slobodi veroispovesti su prilično visoke od kada je u crnogorskom parlamentu krajem decembra 2019. godine usvojen zakon, koji direktno utiče na imovinu Srpske pravoslavne crkve. Raspodela zakona je takođe dovela do tenzija između Crne Gore i Srbije.

Na dan izglasavanja zakona dogodio se događaj u Skupštini Crne Gore i privedeno je 24 lica, uključujući 18 poslanika Demokratskog fronta. Od tada su se u Crnoj Gori dešavali svakodnevni protesti građana, uglavnom onih koji se izjašnjavaju kao Srbi, izražavajući nezadovoljstvo zakonom.

Uprkos nesuglasticama, zakon je stupio na snagu 8. januara. U skladu sa osporenim članom 62, verske zajednice u Crnoj Gori su morale da dokažu vlasništvo nad imovinom prije 1918. godine, inače će imovina pripasti državi Crnoj Gori. Sve ovo znači da Srpska pravoslavna crkva mora da dokaže vlasništvo nad imovinom uključujući srednjovekovne manastire i crkve, kao i sve što je izgrađeno pre 1. decembra 1918. godine, kada je Crna Gora postala susedstvo Kraljevine SHS.

Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori priznala je da je zakon "diskriminatoran i neustavan" i optužila crnogorske vlasti da "podstiču podele i mržnju", dok je vladika Amfilohije čak rekao da može doći do rata. Crnogorska Vlada je saopštila da će Srpska pravoslavna crkva i dalje biti spremna da koristi svoju imovinu, ali da treba da se zna šta je državna imovina, i upozorila da Srpska pravoslavna crkva podriva državnost države Crne Gore.

U januaru 2020. godine, Ministarstvo kulture Crne Gore je saopštilo da se Crna Gora suočava sa kampanjom dezinformacija bez presedana, koja je kulminirala nedeljama nakon usvajanja Zakona o slobodi veroispovesti. Radilo se o koordinisanoj kampanji širenja lažnih vesti od strane raznih medija u zemlji i regionu koji pozivaju na versku i nacionalnu [etničku] mržnju i nasilje u Crnoj Gori.

DVA NOVINARA I JEDAN GLAVNI UREDNIK Uhapšeni nakon objavljivanja lažnih vesti

Crnogorska policija je 12. januara 2020. uhapsila dvojicu novinara prosrpskih novinskih sajtova, Gojka Raičevića i Dražena Živkovića.

Dvojica urednika in4.net i borba.me privedena su zbog izazivanja panike u javnom prostoru jer su objavljivanjem informacije o eksploziji u Palati Vila Gorica, tokom koje su visoki državni zvaničnici, među kojima i predsednik Crne Gore Milo Đukanović, organizovali prijeme za ugledne gosti.

Nakon što su objavili svoje priče, pojedini regionalni mediji ponovo su objavili „saznanja“. Policija je kasnije demantovala prijavu i saopštila da je u vili došlo do manjeg kvara na struji, koja je ubrzo sanirana.

Uprava policije saopštila je da su Raičević i Živković uhapšeni jer su objavili vest bez provere.

Ali nakon puštanja na slobodu, Račević je rekao da je još jednom proverio informaciju pre nego što je objavljena i tvrdi da se njegovo hapšenje zaista radilo o zastrašivanju novinara.

Novinarska udruženja, grupe civilnog društva i opozicioni političari upozorili su da su hapšenja kršenje slobode medija.

Evropska komisija upozorila je da novinari moraju biti spremni da rade bezbedno i bez brige od uznemiravanja, političkog pritiska, cenzure ili progona.

Uoči pravoslavnog Božića, crnogorska policija uhapsila je Anđelu Đikanović, glavnog urednika crnogorskog portala Fos Media. Đikanović je objavila lažnu informaciju da će 250 pripadnika kosovske specijalne policijske jedinice ROSU pomoći crnogorskim kolegama u obezbeđivanju reda i mira na Badnje večer.

Glavnoj urednici sajta Fos media Anđeli Đikanović određen je pritvor od 72 sata zbog „izazivanja panike i nereda” nakon što je u tekstu navela da bi vlada mogla da okrene snage bezbednosti na susednom Kosovu da pomognu u gušenju srpskih pravoslavaca. Protesti pristalica crkve zbog novog zakona o veri.

Policija je uhapsila Đikanovićevu zbog prijave da su Specijalne snage kosovske policije spremne da intervenišu u Crnoj Gori povodom pravoslavnog Božića.

Novi zakon o veri izazvao je niz protesta koje su predvodili zvaničnici Srpske pravoslavne crkve koji su tvrdili da zakon otvara put za zaplenu crkvene imovine.

Nakon što je Savet Evrope prijavio hapšenje Đikanovićeve, Ministarstvo spoljnih poslova je insistiralo da hapšenje nije uticalo na slobodu medija u Crnoj Gori niti na bezbednost novinara. Ministarstvo je saopštilo da je Đikanovićeva trebalo da proveri informaciju pre nego što je objavljena.

“Postoje indicije da je lociranje ove informacije bilo pokušaj trećeg lica da se meša u unutrašnje stvari Crne Gore sa namerom destabilizacije države i narušavanja reda i mira“, saopšteno je iz Ministarstva 10.01.2020.

FACEBOOK, PARLAMENTARNI IZBORI I LAŽNE VESTI

S obzirom da je pandemija korona virusa onemogućila tradicionalnu predizbornu kampanju, političke stranke su izabrale onlajn prostor, tj. društvenih mreža, da vodi političku kampanju i prezentuje programe. U Crnoj Gori je to uglavnom bio Fejsbuk kao najkorišćenija društvena mreža.

Novinar i osnivač nekoliko onlajn platformi Duško Mihailović slaže se da se u predizbornom periodu očekivao skok u širenju lažnih informacija. Porastao je broj veb stranica bez impresuma i fizičke adrese.

Digitalni forenzički centar je bio angažovan u kampanjama dezinformacija i širenju lažnih vesti na FACEBOOK-u. DFC je uočio da su tokom predizborne kampanje intenzivirane nezapamćene kampanje dezinformacija usmerene na Crnu Goru sa istih adresa kao i u prošlosti. Prema rečima Borislava Višnjica, kao glavna pretnja u tom pogledu izdvojena je Rusija koja koristi proruske medije iz Crne Gore, ali i iz Beograda. „Narativi za ovu svrhu su da Crna Gora želi da revidira istoriju, da članstvo u NATO nije korisno, da su zemlje Zapadnog Balkana slabe i korumpirane, kao da su EU i Alijansa slabe i podeljene.

Sa Fejsbuka je saopšteno da će pokrenuti nezavisni program provere činjenica u Crnoj Gori sa jednom crnogorskom nevladinom organizacijom. Kako se navodi u obrazloženju, pojedine informacije će biti označene kao netačne i na taj način će biti smanjena njihova vidljivost.

LAŽNA VEST O MALOM DEČAKU ANDRIJI POVREĐENOM NA PROTESTIMA U NIKŠIĆU

Na društvenim mrežama naširoko se širila fotografija dečaka Andrije sa povredom na slepoočnici, koja je navodno nastala kao posledica sukoba demonstranata i policije u Nikšiću tokom protesta zbog hapšenja sveštenika SPC.

Fotografiju povređenog dečaka prati komentar da je povreda posledica "policijske brutalnosti", te da je reč o "torturi ustaške policije u Nikšiću".

Na slici nije dečak Andrija iz Nikšića, već Vigo iz Bostona u Masačusetsu. Fotografija je snimljena 2012. godine, što pokazuje Google pretraga koja vodi do Flickr stranice na kojoj je prvobitno postavljena.

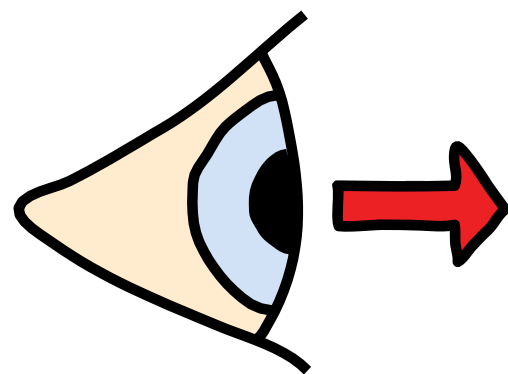

KOVID - 19, POLICIJSKI ČAS U PODGORICI I LAŽNE VESTI

Tokom pandemije korona virusa, bilo je i još uvek postoje brojne mere za suzbijanje širenja virusa. Zaključavanje i zabrana kretanja na određeno vreme bila je najbolja i najlakša osnova za izmišljanje lažnih vesti.

U decembru 2020. godine ograničenja kretanja građana u Podgorici bila su od 19 do 5 časova. Međutim, u istom periodu na društvenim mrežama mogao se vidjeti navodni PrintScreen sa portala Vijesti. Taj PrintScreen kaže da je kretanje zabranjeno od 13 do 5.

Međutim, iz Nacionalnog koordinacionog tela i portala Vijesti saopšteno je da nisu donesene nikakve vanredne odluke, da ova informacija nije objavljena na pomenutom portalu, te da je riječ o uređivanju.

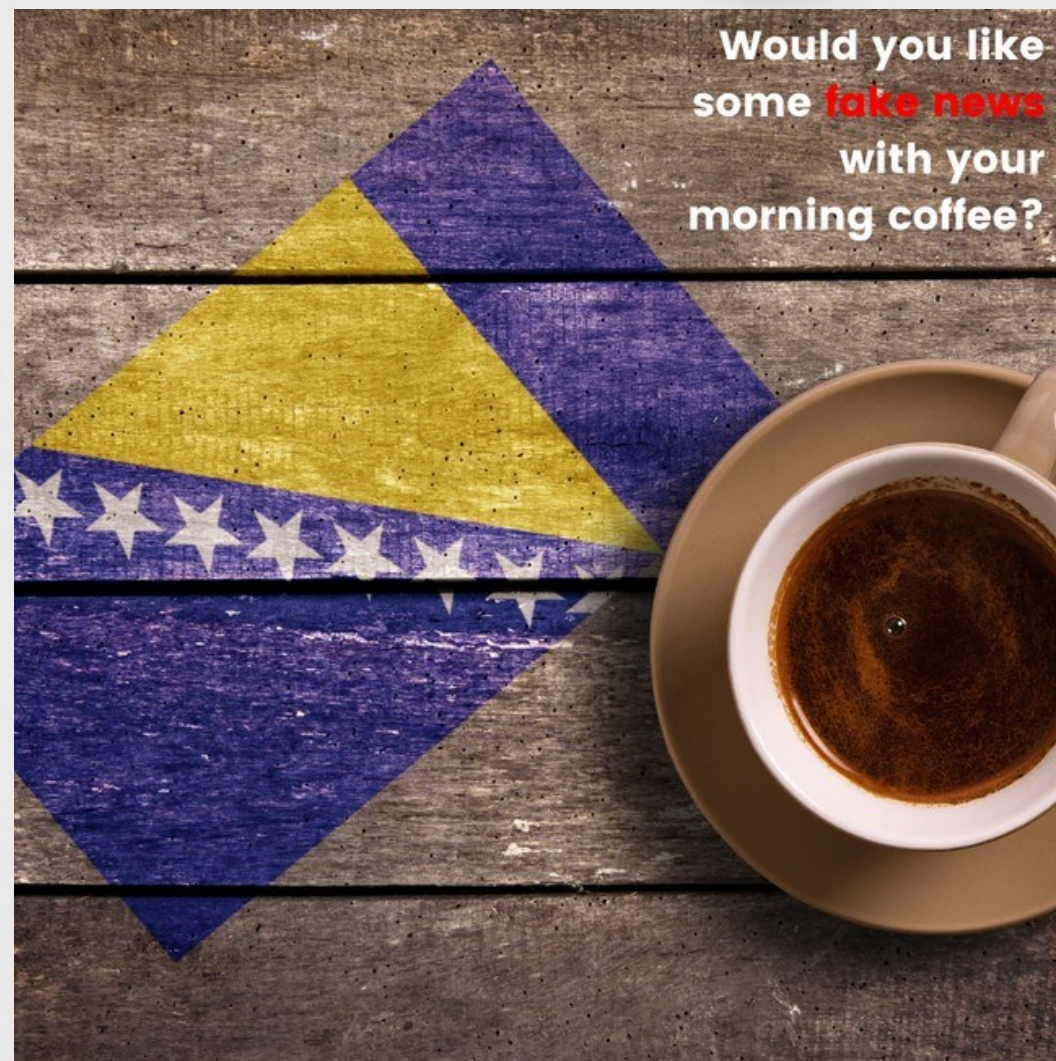
Reference:

1. Samir Kajošević, 2020, Montenegro Targeted by 'Fake News Campaign', Ministry Claims [online], BalkanInsight, Available from <https://balkaninsight.com/2020/01/14/montenegro-complains-on-fake-news-campaign/> [Accessed 10 May 2021]
2. Sandra Maksimović, 2020, Montenegrin Law on Religious Freedom: Polarization that benefits the government(s)? [online], European Western Balkans, Available from <https://europeanwesternbalkans.com/2020/01/13/montenegrin-law-on-religious-freedom-polarization-that-benefits-the-governments/> [Accessed 11 May 2021]
3. Željko Trkanjec, 2020, PODGORICA – Two journalists arrested after publishing 'fake news' [online], EURACTIV.hr, Available from https://www.euractiv.com/section/all/short_news/podgorica-two-journalists-arrested-after-publishing-fake-news/ [Accessed 11 May 2021]
4. Aneta Durović, 2020, I Fejsbuk protiv lažnih vijesti u Crnoj Gori [online], Radio Slobodna Evropa, Available from <https://www.slobodnaevropa.org/a/fejsbuk-protiv-lažnih-vijesti-u-crnoj-gori/30764117.html> [Accessed 14 May 2021]
5. Od malog Andrije, preko lažnih mejlova do teorija zavjere o 5G mreži [online], Pobjeda, Available from <https://www.pobjeda.me/clanak/nedjeljni-pregled-dezinformacija-manipulacija-i-laznih-vijesti-u-crnoj-gori-regionu-i-svetu> [Accessed 14 May 2021]
6. Darwin Murić, 2020, Lažne vijesti o zatvaranju Podgorice [online], Raskrinkavanje.me, Available from

Istina sa mnogo lica - lažne vesti u Bosni i Hercegovini

STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

Autor: Emir Šogolj BRAVO BiH

Veoma poznata pesma Jefferson Airplanea koja je izašla 1967. godine otvara se rečima “Kad se otkrije da je istina laž, i sva radost u tebi umre...” Ovaj tekst savršeno opisuje život u Bosni i Hercegovini od završetka krvavog rata vođenog od 1992. do 1995. Više od dve decenije kasnije sukob koji je izazvao nasilje pre svih tih godina i dalje traje u različitim oblicima. U rasponu od političkih ideologija s nacionalističkim prizvukom, pa sve do odnosa sa vanjskim svetom, Bosna i Hercegovina ostaje zemlja bez značajnog nivoa jedinstva. Najreprezentativniji faktor u nedostatku jedinstva je način na koji se mejnstrim mediji u zemlji bave vestima i nivo značaja koji se pridaje istinitom izveštavanju činjenica. Lažne vesti, nažalost, nisu prisutne samo u zemlji, već su toliko utkane u proces izveštavanja da se ljudi svakodnevno navikavaju da budu prevareni.

Prema istraživanju Instituta za otvoreno društvo u Sofiji (Bugarska) koje se bavi nivoom medijske pismenosti u evropskim zemljama 2018. godine, Bosna i Hercegovina je treća nakon Albanije i Makedonije kada su u pitanju zemlje sa najnižim nivoom medijske pismenosti na Balkanskom poluostrvu. Uzimajući u obzir složeno unutrašnje državno uređenje Bosne i Hercegovine, i kombinujući ga sa obeshrabrujućom činjenicom o stepenu medijske pismenosti zemlje, može se sa sigurnošću pretpostaviti da je Bosna i Hercegovina raj za sve one koji žele širiti lažne informacije i lažne vesti. Teme koje su najčešće zastupljene u člancima koji u Bosni i Hercegovini dobijaju oznaku "lažne vesti" su domaća i vanjska politika, kultura slavnih, te pitanja vezana za državu kao što su ekonomija i kultura.

Borba protiv lažnih vesti u Bosni i Hercegovini

Pošto su lažne vesti postale istaknute kao vredna tema za istraživanje 2016. (BBC ovo uzima kao nezvanični početak značajnog istraživanja ove materije nakon predsedničkih izbora u SAD-u 2016.), vrlo mala količina navedenih istraživanja došla je iz Bosne i Hercegovine. Nije iznenađenje da zemlja sa tako niskom medijskom pismenošću propusti da uzme u obzir uticaj lažnih vesti na njeno društvo u celini.

Međutim, ovo je počelo ubrzano da se menja u narednim godinama. Mnogi veb-sajtovi su se pojavili sa isključivom svrhom da razotkriju lažne vesti i da ih javno prozovu u vezi sa njihovim nečasnim i manipulativnim izveštavanjem. Najistaknutiji od ovih sajtova je "raskrinkavanje.ba" koji je stekao ogromnu popularnost od kada se prvi put pojavio zbog svog iskustva u preciznom prepoznavanju šta je istina, a šta lažna vest. Ovaj sajt je nastao kao rezultat aktivnosti nevladine organizacije „Zašto ne“, što se na engleski prevodi kao „Why not“. Članovi ove organizacije koristili su pouzdane metode provere činjenica sa posebnim naglaskom na statističku analizu u istraživanju vesti objavljenih u Bosni i Hercegovini. Njihov trud rezultirao je objavljivanjem studije na 106 stranica koja se odnosi na stanje lažnih vesti u zemlji i metodologiju neophodnu za sprečavanje njihovog širenja pod nazivom „Dezinformacije u online sferi: Slučaj BiH“. Ovome je posvećeno vrlo malo pažnje u mejnstrim medijima uprkos kredibilnoj metodologiji korišćenoj u opsežnoj analizi ovog veoma važnog pitanja.

Trenutno stanje lažnih vijesti u Bosni i Hercegovini

Prema najnovijem Indeksu slobode medija (PFI) koji su objavili Reporteri bez granica, Bosna i Hercegovina je na 58. poziciji po slobodi medija od 179 rangiranih zemalja.

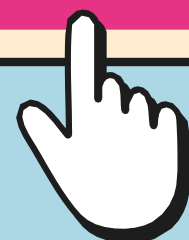

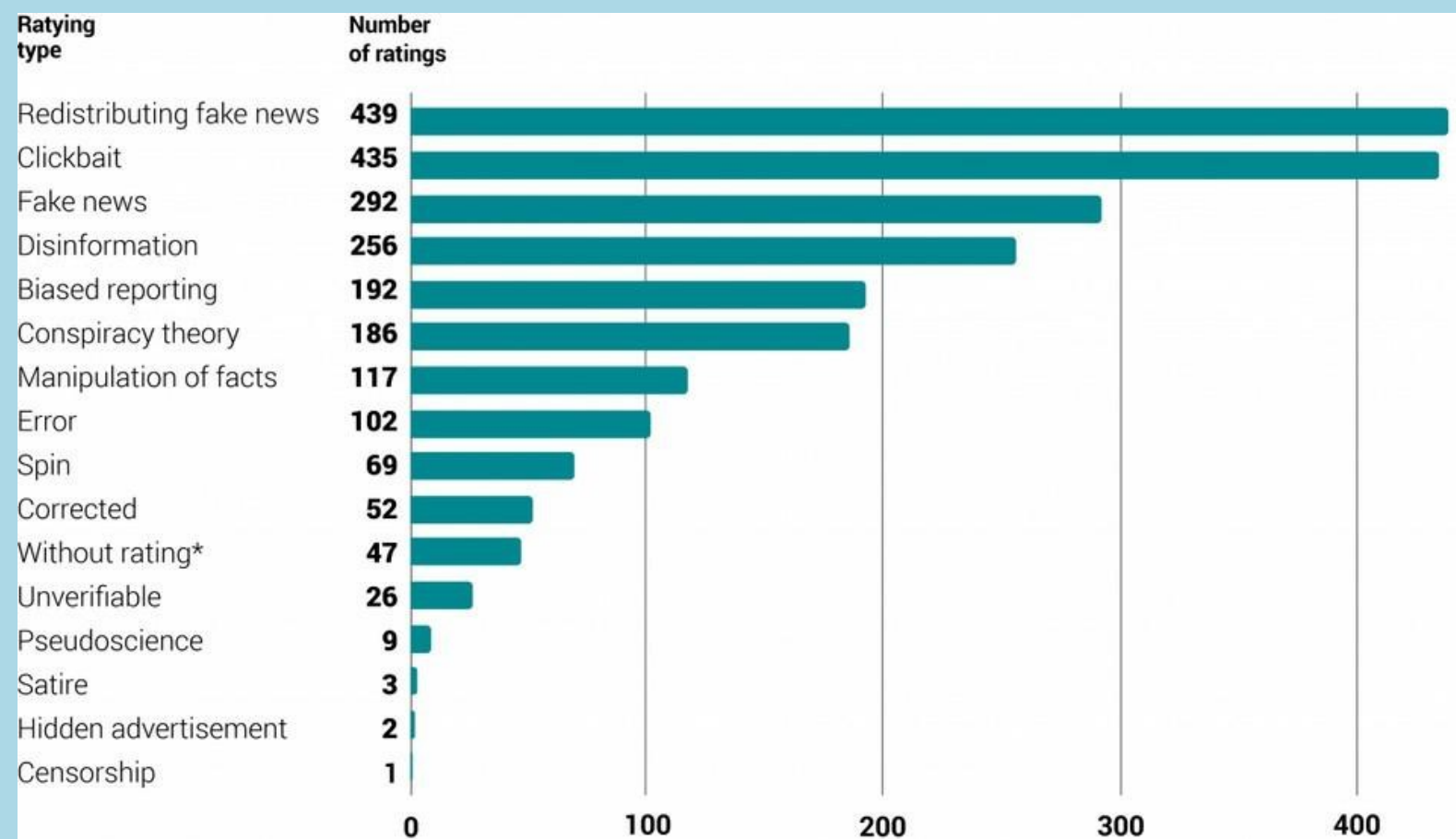
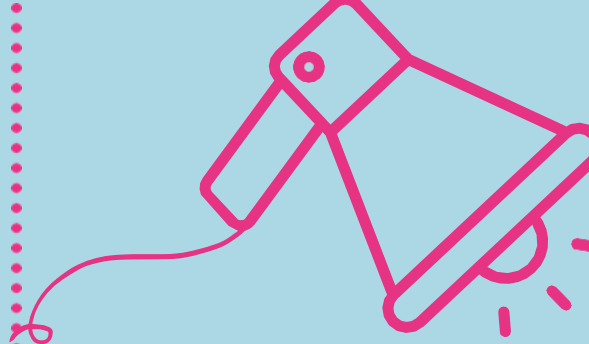
S obzirom na stepen razvijenosti, ovo je ohrabrujuća činjenica koju treba imati na umu, ali se, nažalost, sloboda štampe koristi za sistematsko širenje lažnih vesti. Prema analizi iz 2018. koju je sproveo sajt raskrinkavanje.ba, u periodu od godinu dana skoro 2500 članaka je označeno kao lažna vest. Od ukupno 2500 članaka, 62% ili 1468 tekstova se odnosilo na politiku i objavilo ih je 477 različitih medija. Uzorak je takođe pokazao da je nakon samih eklatantnih lažnih vesti najčešće korišćena vrsta lažnog izveštavanja bila mamac za klikove koji služi za stvaranje profita za one koji ih objavljuju. Najviše obeshrabrujući nalaz ovog istraživanja je da su 2 izvora lažnih vesti bile vesti koje finansira država, od kojih jedna čak predstavlja nacionalni televizijski kanal entiteta Republika Srpska. Štaviše, najprodavanije novine u zemlji već decenijama su u vlasništvu čoveka koji ima svoju političku stranku i koji je bio bivši predsednički kandidat i ministar u Saveznoj vladi. Nepotrebno je reći da nije potrebna analiza da bi se prepoznalo da su ove novine „pristrasne” prema ciljevima i uverenjima svog vlasnika uprkos tome što su obavezne da budu nepristrasne i poštene prema novinarskim principima koji su široko prihvaćeni širom sveta. Ovo je realnost Bosne i Hercegovine, zemlje koja se nalazi u sredini svjetske tabele PFI.

Istina sa mnogo lica

Kao i sa svime u Bosni i Hercegovini, zemlji sa tri konstitutivna naroda, istina se često deli na tri različite perspektive. Za jednu stranu, osuđeni ratni zločinac kao što je general Ratko Mladić je heroj, za drugu je on zločinac, a za treću nije baš relevantan u smislu stradanja kroz koje je njihov narod prošao u bosanskom ratu. Slično tome, uspeh bosanskohercegovačke reprezentacije u bilo kojem sportu se u jednom delu zemlje smatra velikim razlogom za ponos, dok se u drugom smatra potpuno irelevantnim samo zato što je postignut pod zastavom koja se baš i ne slavi u to geografsko područje. Istina je svugde apstraktan pojam, ali vrlo retko je tako očigledno samo pitanje perspektive kao što je to u Bosni i Hercegovini. Istina u svojoj suštini treba da bude jedinstvena i nepromenljiva, ali u ovoj maloj zemlji na Balkanu istina u svakom trenutku ima najmanje 3 lica. Lažne vesti se mogu zaustaviti tek kada se složi istina, a u trenutku pisanja to izgleda kao filmski zaplet koji bosanskohercegovački film još nije spreman da otkrije.

FIND TRUTH

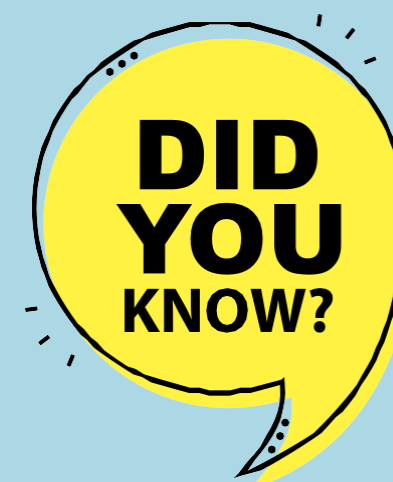

"Tip medijske manipulacije dominantan u uzorku"

Izvori:

1. <https://rsf.org/en/ranking>
2. <https://zastone.ba/istrazivanje-o-dezinformacijama-u-online-medijima-ko-kreira-mreze-laznih-vijesti-u-bih-i-regionu/>
3. https://zastone.ba/app/uploads/2019/05/Disinformation_in_the_online_sphere_The_case_of_BiH_ENG.pdf
4. <http://www.cimusee.org/mil-resources/learning-resources/balkan-countries-most-vulnerable-to-fake-news-report/>
5. <https://www.bbc.com/news/av/business-38919403>
6. <https://raskrinkavanje.ba/>

"Bosna i Hercegovina ima veb stranicu za provjeru činjenica koja saraduje sa Facebookom. Svaka vest koju ovaj proveravač činjenica označi kao lažnu, ide dalje niz vesti korisnika Fejsbuka, čime se sprečava velika izloženost lažne vesti."

Izvor: Statista, 2021

Borba protiv lažnih vesti u Bugarskoj

*Autor: Suad Murselović
BRAVO BiH*

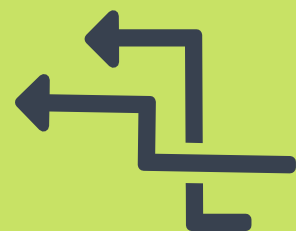
Nedavno je uvedeno novo izdanje Indeksa medijske pismenosti Inicijative za evropske politike (EuPI) Instituta za otvoreno društvo. Kao što ste mogli da vidite u jednom od naših prethodnih članaka, Albanija, Bosna i Hercegovina i Severna Makedonija su zemlje najmanje otporne na „lažne vesti“, otkriva izveštaj Instituta za otvoreno društvo.

Ovaj članak će govoriti o Bugarskoj, njenom rangiranju i načinu borbe protiv „lažnih vesti“. Bugarska je rangirana na 30. mestu od 35 evropskih zemalja u indeksu medijske pismenosti za 2021, sa Grčkom (27), Rumunijom (28), Srbijom (29), Turskom (31) i Crnom Gorom (32). Ovo istraživanje je razvila Inicijativa za evropske politike Instituta za otvoreno društvo (EuPI) u Sofiji.

Što se tiče indikatora medijske pismenosti, ovo istraživanje je koristilo sledeće:

1. Sloboda štampe,
2. Obrazovanje (PISA rezultati),
3. Poverenje u druge, i
4. Indeks e-participacije.

Negativan rezultat Bugarske, prema posmatračima, rezultat je niskog nivoa čitalačke pismenosti o čemu svedoče PISA ocene, loše ocene slobode medija u međunarodnim izveštajima Freedom House i Reportera bez granica i niskog stepena poverenja javnosti.

Nekoliko zakonodavnih mera za ograničavanje dezinformacija i „lažnih vesti“ pokušano je u Bugarskoj tokom prve polovine 2020. Ovi pokušaji su do sada bili neuspešni, a smatra se da krše bugarski zakon i Ustav.

Međutim, fundamentalno pitanje sadašnjih napora je neuspeh da se definiše „dezinformacije“ na način koji nije preterano širok i dvosmislen, i koji je u skladu sa bugarskim ustavom, međunarodnim normama o ljudskim pravima i publikacijama institucija EU na ovu temu.

Za sada, nijedna od tri mere koje su uvedene nije obezbedila funkcionalan pravni okvir koji je kompatibilan sa postojećim zakonima. Što je najvažnije, nijedan predlog nije bio u skladu sa bugarskim ustavom, koji garantuje slobodu izražavanja, slobodu štampe i pristup informacijama.

Štaviše, postavlja problematična očekivanja i obaveze na svakoga ko objavljuje na mreži ili održava onlajn platformu, automatski proglašavajući kontrolore podataka takve osobe, i, na kraju, ali ne i najmanje važno, dajući CPDP široka ovlašćenja da vrši prekomernu kontrolu nad onlajn materijalom.

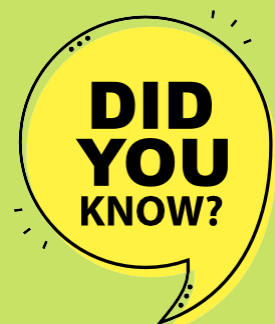
U kojoj meri „lažne vesti“ mogu da budu korisno i moćno oruđe možemo videti u sledećem primeru, da političke partije dobiju veću moć i uticaj, one jednostavno novinari, ili čak cela televizijska mreža, da manipulišu i podele društvo.

" Ko je protiv vas u mreži?" je dokumentarni film novinara Nadie Obretenove i Nikolaja Todorova. Video se fokusira na neetičko korišćenje interneta i društvenih medija dece, kao i na opasnosti sa kojima se suočavaju na mreži i kako pokušavaju da se nose sa njih.

Zajedno Protiv Dezinformacija okuplja nevladine grupe, medije, novinarske organizacije i visokoškolske institucije kako bi razvili norme i propise za borbu protiv dezinformacija i lažnih vesti, kao i da edukuju javnost o opasnostima koje one predstavljaju. Ciljna publika kampanje su studenti koji su već prisustvovali nizu predavanja u organizaciji univerziteta.

**"Lažne vesti: Globalna epidemija
Ogromna većina (86%) globalnih građana
na mreži joj je bila izložena "**

Izvor: IPSOS, 2021

Reference:

Krusteva, D., & Makshutova, R. (2020, August). Bulgaria: Legislative attempts to restrict disinformation in 2020. Retrieved May 28, 2021, from <https://www.dataguidance.com/opinion/bulgaria-legislative-attempts-restrict>

Pavlova, M., Botev, H., Kolev, Y., & Daynova, M. (2021, March 24). Media Literacy Index 2021: Bulgarian society among worst equipped to withstand the impact of fake news. Retrieved May 28, 2021, from <https://bnr.bg/en/post/101441762/media-literacy-index-2021-bulgarian-society-among-worst-equipped-to-withstand-the-impact-of-fake-news>

Кристи, Т. (2020, April 9). Фалшивата борба с фалшивите новини. Retrieved May 28, 2021, from https://bivol.bg/fake-fight-vs-fake-news.html?fbclid=IwAR14TOqm826yyFoMOaHo_KvJqGfe5NTgxJj1v6xT5FglBqMsdhvfjE6G9uY

Open Your Eyes Website
<https://openyoureyes.info/en/database/detail/107>

Sledeći Koraci

To be filled in

Hvala vam!

U IME CELOKUPNOG SLEM TIMA, ŽELIMO DA VAM SE ZAHVALIMO ŠTO STE POKAZALI INTERESOVANJE DA NAUČITE KAKO DA POBEDITE LAŽNE VESTI 2021. GODINI.

E-mejl

office@bravo-bih.com

Vebsajt

www.slam.bravo-bih.com

Facebook

SLAM - Structured Learning For Awareness in Media

Instagram

@bravo.slam

Hvala svima koji su ovaj projekat učinili velikim uspehom!

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

